

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

**BAKALÁŘSKÉ / PREZENČNÍ STUDIUM
2011 – 2014**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Gabriela Ksandrová

Dědické tituly de lege ferenda

Praha 2014

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Martina Prokopová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR / FULL-TIME STUDIES

2011 - 2014

BACHELOR THESIS

Gabriela Ksandrová

Inheritance titles de lege ferenda

Prague 2014

The Bachelor Thesis Work Supervisor: JUDr. Martina Prokopová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne .....

Jméno autorky .....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat JUDr. Martině Prokopové za vedení bakalářské práce, za věcné připomínky, rady a za vstřícnost při konzultacích.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá tématem dědické tituly de lege ferenda. Zejména úpravou starého občanského zákoníku a změnami, která nám přináší rok 2014 v podobě občanského zákoníku nového. Součástí práce je nejenom obecná úprava dědického práva, ale také řešení otázek dědění ze zákona či ze závěti, a to komparací daných témat podle zmíněných zákoníků občanského práva. Analýza nových pojmů, účinných od roku 2014, bude součástí samostatné kapitoly této bakalářské práce.

Klíčové pojmy

Bakalářské práce, dědění ze zákona, dědic, dědické právo, dědictví, nový občanský zákoník, odkaz, starý občanský zákoník, závěť, zůstavitel.

Annotation

The bachelor thesis deals with inheritance titles *de lege ferenda*. In particular, modifying the old Civil Code and the changes that the year 2014 brings us in the form of the new Civil Code. General adjustment of succession is not the only part of the work, but also issues of inheritance law or inheritance of testament and comparisons of the topics according to these codes of civil law. Analysis of new concepts, effective from 2014, will be included in a separate chapter of this thesis.

Key words

Bachelor thesis, inheritance, inheritor, intestacy, law of succession, new Civil Code, bequest, old Civil Code, testament, testator.

OBSAH

ÚVOD	8
1 HISTORIE DĚDICKÉHO PRÁVA	10
1.1 Dědické právo v římském právu	10
1.2 Dědické právo na území českého státu	14
2 OBECNÁ ČÁST DĚDICKÉHO PRÁVA	17
2.1 Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník	17
2.2 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	20
3 DĚDĚNÍ ZE ZÁKONA	24
3.1 Nabývání dědictví podle starého kodexu	24
3.2 Nabývání dědictví ze zákona podle nového kodexu	27
3.2.1 Nepominutelný dědic	28
4 DĚDĚNÍ ZE ZÁVĚTI	31
4.1 Testamentární dědická posloupnost do roku 2014	31
4.1.1 Zrušení závěti	34
4.2 Dědění ze závěti, jako dědický titul od roku 2014	35
4.2.1 Náhradnictví a svěřenské nástupnictví	38
4.2.2 Forma závěti	40
4.2.3 Vedlejší doložky v závěti	43
5 NOVÉ INSTITUTY OD ROKU 2014	47
5.1 Dovětek	47
5.2 Privilegované závěti	47
5.3 Dědická smlouva	50
5.4 Odkaz	52
ZÁVĚR	56
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	58

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce jsou dědické tituly de lege ferenda, kdy si kladu za cíl mé práce toto téma hlouběji zpracovat. V první kapitole se budu zabývat historickým vývojem dědického práva, a to nejen v římském právu, ale také na území dnešní České republiky. Ve druhé kapitole mé práce se zaměřím na obecnou část dědického práva, a to jak podle staré, tak podle nové úpravy občanského zákoníku. Třetí kapitolou bude otázka dědění ze zákona, kdy metodou komparací budu opět rozebírat obě úpravy občanského zákoníku. Ve čtvrté kapitole budu rozvádět téma dědění ze závěti. Pátou kapitolu bych ráda věnovala pouze novému občanskému zákoníku a novým institutům, které nám rok 2014 přináší. Jedná se především o pojmy dědická smlouva, odkaz, dovětek, ústní závěť. Úprava dědického práva v novém občanském zákoníku je mnohem obsáhlejší, než tomu bylo doposud, najdeme ji ve třetí části absolutních práv majetkových, hlava III., § 1475 až § 1720, ale o tom dále v páté kapitole práce.

Bakalářskou práci budu vypracovávat na základě odborné literatury. Mezi metody, které v mé práci budu využívat, patří zejména popisná metoda a komparace, neboli srovnávání, a to občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., ve znění do 31.12.2013 (dále jen „ObčZ“) a nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., v aktuálním znění (dále jen „NObčZ“).

Dlouhou dobu jsem přemýšlela, zdali si vybrat jako téma mé práce problematiku dědického práva. Toto téma mi přijde zajímavé i z důvodu změn, které přinesl nový občanský zákoník, který vstoupil v účinnost začátkem roku 2014, a který přináší nejen nové změny, ale především nové instituty, které nám nebyly známe podle občanského zákoníku účinného od roku 1964.

Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku mimo jiné uvádí, že jedním z hlavních cílů jeho vzniku je vyrovnat se evropským standardům a navrátit se k obecnému kodexu, upravit soukromoprávní vztahy mezi osobami, které při styku mezi nimi vznikají a především zachovat autonomii vůle. Na svobodu člověka, jeho autonomii je kladen hlavní důraz, stát se stává ochráncem této vůle, což nám ukládá jak Ústava, tak i Listina základních práv

a svobod. Stát nastupuje jako ochránce v případě, kdy jsou porušena naše práva a není možná domluva nebo náprava, aniž by nezakročil.¹

---

¹ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

1. HISTORIE DĚDICKÉHO PRÁVA

1.1 Dědické právo v římském právu

Základním znakem dědického práva je dědická posloupnost. Dědickou, nebo také zákonnou, posloupnost označujeme jako starší, kdežto testamentární posloupnost jako novější. V první řadě je vždy kladen zřetel na vůli zůstavitele, až poté, pokud není vůle zůstavitele na dědickou posloupnost, neboli vůli intestátní (toto je v římském právu otázkou vývoje a i poté musí testament obsahovat danou formou a pamatovat podle zákona např. na nepominutelné dědice). Součástí dědického práva je univerzální sukcese, dědila se jak aktiva, tak pasiva (myšleno např. dluhy). Dědic vstupoval do stavu zůstavitele a přejímal všechny závazky.

Z doby římské známe preatorskou posloupnost a civilní dědickou posloupnost. Preatorská posloupnost je chráněna préterskými žalobami. Je označována též jako *bonorum possessio*, což v překladu znamená držbu majetku. Jednalo se tedy o převod majetkových práv. Pretor slouží nejprve pro podporu civilního práva, ale postupně se odlučuje a posloupnost dědického práva mnohdy i zcela mění. Umožňuje držbu pozůstalostního majetku, k čemuž mohlo dojít na základě žádosti, kdy pretor po této žádosti udělil tzv. *Quorum bonorum*. Preatorské právo chránilo dědice, který byl díky tomu na úrovni civilní.²

Civilní dědická posloupnost, kterou též můžeme označit jako *hereditas*, chránila na rozdíl od preatorského práva převod jak práv majetkových, tak i jiných práv a povinností, které měli rodinný charakter. Dědění v civilním dědictví bylo chráněno žalobou, kterou nazýváme *hereditatis petitio*.³

Od poklasického období dochází ke slučování těchto institutů pod společný název, a to sukcese.

---

² KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

³ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

Zákonná, intestátní posloupnost nastává smrtí zůstavitele, který avšak nezanechává testament. Důležité bylo, aby dědictví na dědice přešlo, ale především, aby byl způsobilý toto dědictví převzít. Již z této doby známe pojem, který je užíván i dnes, a to je nasciturus (dosud nenarozené dítě, které pokud se narodí živé, má právo nabývat subjektivních práv). Další podmínkou bylo římské občanství.

Mezi dědice podle intestátní posloupnosti patřily osoby podřízené otci, který se nazývá *pater familias*. Jednalo se o děti, manželku, osoby sešvagřené a další potomstvo (např. vnuk). Tyto osoby ale musely být v moci zůstavitele a dědily nezávisle na vůli, a to jak bylo výše zmíněno aktiva i pasiva. Toto byli dědici *sui*, což můžeme přeložit jako vlastní a nutní dědici. V případě, že nebylo těchto dědiců, dědil agnát. Nejbližším agnátem způsobilým dědit byl ten, který zůstaviteli v době smrti stát nejbliže, a to např. sourozenci nebo matka. V případě, že nebyl k dědictví žádný způsobilý agnát, stával se majetek věcí ničí, a tedy předmětem dědického vydržení. Pretorské právo ale přináší novinku, a tou je prosazování kognátského příbuzenství, které nám rozšiřuje okruh osob, které mohly dědit, a zároveň tyto osoby rozděluje do dědických tříd, ve kterých byla postupně pozůstalost nabízena. Vlastní dědici po této změně měli možnost dědictví odmítnout a vzdát se ho. Pretor postupně povolával všechny osoby, které za dědice považoval, a to některé osoby i vícekrát.⁴

Neustále dochází ke změnám a doplnění práva. Učebnice římského práva uvádí: „*Císařské zákonodárství zavedlo v podstatě následující změny: posloupnost matky po manželském a nemanželském dítěti (SC Tertullianum), posloupnost dětí manželských a nemanželských po matce (SC Orfitianum, první z doby Hadriánovy, druhé z doby M. Aurelia a Commoda), dále posloupnost descendantů (vnuků a dalších) po ascendentech ze strany matčiny a posloupnost kognátských sourozenců a jejich potomstva po sobě navzájem (konstituce Valentiána II. a Anastasia). Nové zákonodárství umožnilo, aby osoby, které z tohoto okruhu přicházely jako dědicové pretorského práva,*

---

⁴ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

*nebyly povolány až ve třetí třídě kognátské, nýbrž jako legitimní dědicové již v předchozí druhé třídě.*⁵

Profesor Valentin Urfus v knize římského práva uvádí, že ke konečné úpravě intestátní posloupnosti dochází až justiniánskou novelou č. 118 z roku 543, která je následně změněna ještě jednou novelou č. 127.⁶

Testament je jednostranným právním úkonem, kdy zůstavitel zanechává majetek dědici, kterého řádně v testamentu, neboli závěti uvádí, a to jak ze zákonných dědiců, tak i osob, které byli mimo tuto úpravu. Pořídít závěť mohl také člověk, který zákonných dědiců vůbec neměl, což považujeme za nejstarší případ, pro který se testament pořizoval. Dalším druhem v tomto vývoji byl testament odkazový, kdy zůstavitel odkázal pouze některé věci z majetku, ale přirození dědici tím nebyli nijak ohroženi. Testament odkazů se postupně vyvíjí dále a mění se ve skutečnou závěť, kdy zůstavitel uvádí osobu, která se má stát právoplatným dědicem- univerzálním sukcesorem. Tyto závěti mají ústní podobu, postupně dostávají své místo také závěti písemné, které jsou předkládány svědky po zůstavitelově smrti. O skutečném písemném testamentu můžeme hovořit až v preatorském právu, kdy byla dána forma, jak má takovýto testament vypadat. Základem bylo označení pečetěmi (5 svědků, vážený a kupec), které nesměli být pro platnost porušeny. Na základě takto předloženého a označeného testamentu preator udělil majetek.⁷

Známe různé druhy závětí, které bylo možno sepsat odchýlně od výše zmíněné formy. Jsou jimi např. testament pořizovaný na venkově, testament pořizovaný v době epidemie nakažlivých nemocí, testament pořizovaný jen ve prospěch dětí či dalších přímých potomků, testament vojenský atd.

Testament musel být sepsán rozkazovací formou a latinským jazykem. Osoba, která se měla stát dědicem, musela být jednoznačně označena. Možné bylo označit i více osob, pokud zůstavitel nevedl kolik kdo podílů, měli stejné

---

⁵ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1. 274 s.

⁶ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1. 274 s.

⁷ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

podíly. Povinnou byla testamentární způsobilost, a to jak pro osoby, které byly u vzniku testamentu tak pro dědice.⁸

Možné je testament zrušit, a to pokud je to vůle zůstavitele nebo na základě jiných objektivních skutečností. K neplatnosti testamentu mohlo dojít hned v počátku, kdy nebyly splněny veškeré náležitosti, nebo pokud byl testament nespravedlivý. Právo přiznává zůstaviteli testament kdykoliv změnit nebo zcela zrušit.

V testamentu zůstavitel nemohl zapomenout na nepominutelné dědice odkázáním alespoň malého podílu, nebo byla možnost úplného vydědění, výslovného vydědění. Důvodů pro vydědění bylo 14, mezi ně patřilo např. vydědění pro nemravný život.⁹

Další možností, kterou zůstavitel měl, byl vznik odkazu, který vede k singulární sukcesi. Zůstavitel po sobě zanechává odkaz, legatum, který je pro prospěch osobě, odkazovníku, který náleží do zákonných dědiců. Tento odkaz měl danou formu, jednalo se o testament, který byl sepsán rozkazem. Byly dány 4 druhy odkazů, a to odkaz vindikační *legatum per vindicationem*, kdy odkazovník získal vlastnictví okamžikem, kdy dědic nabyt dědictví. Odkazovník mohl získat pozemkovou služebnost nebo požívací právo k věci. Dalším druhem byl odkaz damnační *legatum per damnationem*, který se postupně stává odkazem nejčastějším. Odkazovník mohl získat to, co mohlo být předmětem obligačního vztahu. Třetím druhem byl *legatum sinendi modo*, také zde platí jen obligační nárok. Rozdíl je v tom, že dědic nemusel poskytnout svou vlastní vůli, stačilo strpět, aby si odkazovník věc sám vzal. Čtvrtým typem byl odkaz precepční *legatum per praeceptionem*, kdy výhodu měl spoludědic, který měl díky tomuto odkazu prospěch.¹⁰

Známe také odkazy, které se nazývaly fideikomisy, které měly neformální charakter a mohly se týkat jakékoliv osoby na rozdíl od odkazu, který byl vázán na testamentární dědice. Jednalo se o svěření, prosbu a

---

⁸ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

⁹ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

¹⁰ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

z počátku toto nebylo vynutitelné. Postupně však dochází ke sblížení klasických odkazů a fideikomisů, až k následnému sloučení. Fideikomisy si však i nadále držely svojí neformálnost, mohlo se jednat jen o prostý dopis dědici, který byl znám pod pojmem kodicil. Na tento kodicil mohl zůstavitel upozornit již v testamentu, ale nebylo to podmínkou, i když mohl měnit obsah závěti. Mohlo se jednat také o kodicil intestátní. Kodicil, který byl testamentem potvrzen, známe později pod pojmem dovětek k testamentu.¹¹

Zánik odkazu mohl nastat buď v počátku, nebo dodatečně, ale také mohlo dojít k odvolání odkazu ze strany zůstavitele. Pro počáteční zánik je známa zásada tzv. Catonovo pravidlo. „Podle ní legát, který je neplatným za předpokladu, že by zůstavitel zemřel hned po jeho zřízení, zůstává neplatným provždy, tedy ať zůstavitel zemře kdykoli, třeba v době, kdy původní důvod neplatnosti již odpadl.“¹²

V případě dodatečného zániku se jednalo o případ, kdy odkazovník ztratil způsobilost nebo zemřel. Možné bylo také odkaz převést, kdy vznikl nový odkaz, který původní odkaz měnil.

1.2 Dědické právo na území českého státu

Dědické právo na území českého státu bylo v době předhusitské neznámé. Hlavní roli v tuto dobu hrálo odúmrtí právo panovníka a na něj navázaný institut nedílů. Jednalo se o právo na statky po smrti držitele, který neměl žádné potomky, nebo potomky, kteří neměli nárok dědit. Tento nárok do Statut Konrádových (roku 1189), která hlásají nárok na dědění nejbližších příbuzných, neměli zřejmě dcery. Později toto bylo možné, ale jen v případě, že nebylo mužských potomků. Právo dědit neměla ani manželka. V tomto případě se zajištění manželky řešilo vdovským věnem. Jak již bylo výše naznačeno, na prvním místě byl vždy muž, který měl přednost před ženami. Dědit se mohlo až do čtvrté pokrevní linie. Přednost mužů vycházela ze staré tradice, podle které měli muži větší sílu a tudíž ubrání rod spíše než žena.

¹¹ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

¹² KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1. 312 s.

Navíc u mužů nehrozilo, že by majetek přešel do jiného rodu, jako u žen, které by se mohly vdát a majetek sňatkem převést. Toto trvalo až do roku 1310. Zlom přišel Inauguračními diplomy krále Jana Lucemburského, kde se hlásalo: „... *kdyby kdo zemřel nezanechaje synů, necht' nastoupí v dědinu a otcovské statky dcery. Kdyby však zemřel bez synů i dcer a neučinil o svém jmění porřízení za života ani pro případ smrti, ať ve jmění jeho i dědinu nastoupí bližší dědicové mužského nebo ženského pohlaví až po čtvrtý stupeň pokrevnosti. Kdyby (ani jich) nebylo a nestala se, ... se strany zemřelého zákonná dispozice jměním, teprve tehdy takto spadne jmění zemřelých na nás.*“¹³

V 15. století byly významnými zápisy s místem a bez místa, které byly zapisovány do zemských desek. Nechal se zapsat dluh, který měl být po smrti dlužníka splacen, a to tím, že dlužník zemřel a jeho práva přešla na věřitele. Velkou nevýhodou ale bylo to, že změna tohoto zápisu byla možná jen po souhlasu obou stran tedy věřitele i dlužníka. Z tohoto důvodu vzniká zápis s místem, který slouží pro zrušení těchto závazků a také se zapisuje do zemských desek. Aby zrušení závazku bylo platné, museli svědci odsvědčit, že k plnění již došlo a závazek je tedy splněn a neplatným.¹⁴

Od 14. století řešili šlechtici královskou odúmrť pomocí institutu spolku (*unio*). Šlo o to, že šlechtici předstoupili před panovníka nebo zemský soud a prohlásili, že v případě smrti, kdy nejsou zákonní dědici, přejde jejich majetek na ostatní společníky. Až v 15. století mohou šlechtici volně pořizovat závět o movitém majetku. Pro nemovitý majetek je však nutné schválení panovníka, který uvede okruh osob, na který se tato možnost dědění vztahuje.¹⁵

Dalším důležitým dokumentem bylo privilegium Vladislava Jagellonského pro Čechy z roku 1497. Pro Moravu bylo jistou obdobou privilegium Rudolfa II. z roku 1587. Tato privilegia hovoří o svobodném pořizování pro případ smrti, panovník se tedy plně vzdává odúmrtního práva.

---

¹³ Vaněček, V. a kol. *Prameny k dějinám státu a práva v Československu*. Praha: SPN, 1967. 362 s. 87 s.

¹⁴ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, s.r.o., 1995. 269 s. ISBN 80-85903-01-6.

¹⁵ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. upravené vydání. Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. 704 s. ISBN 978-80-7380-257-8.

Od této doby bylo možné učinit závěť písemně, podmínkou byl určitý počet svědků. Svědci nebyli potřeba v případě, kdy závěť byla vložena do zemských desek. U movitých věcí postačila závěť ústní. Platnou a zákonnou byla dědická posloupnost, zůstavitel tedy nemohlo pominout pokrevní příbuzné. Známé v této době bylo jednání mezi živými s účinky pro případ smrti (*donatio mortis causa*), a to v podobě darů církvi, která za tyto dary konala zádušní mše a slibovala zemřelému posmrtný život.¹⁶

Předání či vzdání se majetku pro případ smrti byl další způsob, jak mohl být předán majetek, který dárce ale během jeho života zůstal a přecházel až okamžikem smrti.

Městské právo je v ohledu testovacím vyvinuto dříve než v zemském právu. Panovník se vzdává svého odúmrtního práva ve prospěch měst, velký vliv má římské právo. V městském právu známe pojem kšaft, který znamená závěť, a to jak kšaft písemný tak ústní. Kšaft mohli učinit jen lidé, kteří měli právní způsobilost, byli dospělí (muži od 18 let, dívky od 15 let, ale také dospělost od okamžiku provdání). Takový to člověk nesměl být v moci svého otce. U lidí němých a hluchých byl možný jen písemný kšaft. Také v městském právu stejně jako v právu zemském nesmělo být zapomenuto na neopominutelné dědice. Tyto dědice bylo možné vydědit jen za daných důvodů, tamní právo hovořilo o 14 důvodech. Těmito důvody bylo např. pokus o zabití rodičů, zlé zacházení s rodiči, spáchání trestného činu atd. V případech, kdy došlo k smrti, a nebyl sepsán kšaft, znal zákon intestátní posloupnost, podle které platilo, že přednost v dědění měli descendenté před ascendenty.¹⁷

Tyto zásady jsou na českém a moravském území známé až do roku 1811, kdy je přijat Všeobecný občanský zákoník (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*, zkratkou ABGB).

---

¹⁶ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. upravené vydání. Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. 704 s. ISBN 978-80-7380-257-8.

¹⁷ MALÝ, Karel; a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. přepracované vydání. Praha: Leges, 2010. 640 s. ISBN 978-80-87212-39-4.

2. OBECNÁ ČÁST DĚDICKÉHO PRÁVA

2.1 Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., ve znění do 31.12.2013 (dále jen „ObčZ“) v § 460 říká, že *dědictví se nabyvá smrtí zůstavitele*, což můžeme také označit pojmem delace. Smrtí zanikají práva a povinnosti, které osoba před smrtí měla. Smrt fyzické osoby je pro dědické právo klíčovým okamžikem. Aby mohlo dojít k dědění, tedy dědické posloupnosti, neboli sukcesi jako takové, je potřeba, aby v obecném pojetí práva dědického byly splněny následující podmínky, které uvádí Knappová v učebnici občanského práva hmotného, kde říká: *„Předpoklady dědického nástupnictví jsou: smrt fyzické osoby, existence pozůstalosti, resp. dědictví, existence dědice a jeho způsobilost nabytí dědictví, právní důvod dědění, výslovný projev vůle nebo právně relevantní chování týkající se přijetí nebo odmítnutí dědictví.“*¹⁸ Jestliže není dědice, který by nabyl dědictví, případně dědictví státu ve smyslu § 462 ObčZ.

Osoba je po smrti ohledána lékařem a následně prohlášena soudem za mrtvou. Potvrzením o smrti je vydání úmrtního listu. Za mrtvého může být prohlášena také osoba nezvěstná, kterou takto prohlásí soud podle § 7 odst. 2 ObčZ. Soud zahájí řízení na návrh osoby, která má na věci právní zájem, může však být rozhodnuto i bez návrhu. Za den smrti se považuje den, který je označen v rozsudku vydaném soudem. Soud je povinen dědické řízení zahájit i v případě, že návrh podán nebyl, a to podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších novel (dále jen „OSŘ“). V jeho ustanovení § 175a odst. 1 se říká, že *příslušný orgán státní správy pověřený vedením matriky oznámí úmrtí ve svém matričním obvodu soudu příslušnému k projednání dědictví*. Dále je v § 175a odst. 2 OSŘ ujednáno, že *soud zahájí řízení i bez návrhu, jakmile se dozví, že někdo zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého. Usnesení o zahájení řízení není třeba doručit*.

---

¹⁸ KNAPPOVÁ, Marta; ŠVESTKA, Jiří; a kolektiv. *Občanské právo hmotné 3. 3.* aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, a.s., 2002. 332 s. ISBN 80-86395-44-8. 280 s.

Ve staré úpravě občanského zákoníku znamená pojem pozůstalost a dědictví ve výsledku totéž. Majetek, který přechází na dědice, můžeme označit jako univerzální sukcesi. Předmětem pozůstalosti mohou být aktiva, např. věci, nemovitosti, práva; ale také pasiva, jako např. pohledávky a dluhy. Součástí dědictví může být také podnik v případě, že zůstavitel byl jeho vlastníkem. V judikatuře nalezneme: „*Dědicové jsou v období mezi nabytím dědictví a potvrzením nabytí dědictví, případně schválením dohody o vypořádání dědictví, oprávněni věci, které náleží do dědictví, v mezích zákona držet, užívat, požívat jejich plody a užítky a nakládat s nimi (§ 123 obč. zák.)*.“¹⁹ „*Dědice je tedy třeba v období od smrti zůstavitele až do rozhodnutí státního notářství o potvrzení nabytí dědictví považovat za podílové spoluvlastníky věci náležejících do dědictví se všemi právy (omezenými ustanovením § 41 not. ř.) a povinnostmi spoluvlastníků, přičemž poměr spoluvlastnických podílů se řídí poměrem dědických podílů*.“²⁰ Během dědického řízení dochází k soupisu hodnoty majetku, ale také výše dluhů. Pokud soud dojde pravomocným usnesením k závěru, že je majetek předlužen, umožňuje zákon dědicům, aby zanechali dědictví k uspokojení pohledávek věřitelům. K takovému přenechání dědictví dochází na základě dohody. Pokud k dohodě nedojde, nařídí soud likvidaci dědictví. Nastane-li případ, kdy zůstavitel neponechá žádný majetek, je řízení zastaveno.

Dalším pojmem výše zmíněným je způsobilost nabytí dědictví, pod čímž rozumíme dva instituty. Jsou jimi absolutní dědická způsobilost a relativní způsobilost. Absolutní dědickou způsobilost má osoba, která nezemřela dříve než zůstavitel a má tedy způsobilost k právním úkonům. Zákon připouští, aby tzv. nasciturus, dosud nenarozené dítě, tato práva měl. Podmínkou je, aby se dítě narodilo živé. Relativní způsobilost udává, jestli se osoba, která je k dědictví povolána, může stát dědicem. Nezpůsobilým dědicem je podle § 469

---

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 11. 2000, sp. zn. 24 Cdo 484/2000. Nejvyšší soud [online]. © 2010 [cit. 2013-11-20]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/9552CE0901FF9943C1257A4E0065F8E2?openDocument&Highlight=0.

²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 11. 2000, sp. zn. 24 Cdo 484/2000. Nejvyšší soud [online]. © 2010 [cit. 2013-11-20]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/9552CE0901FF9943C1257A4E0065F8E2?openDocument&Highlight=0.

ObčZ osoba, která se dopustila úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům anebo zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy. Nezpůsobilým dědicem se stává také osoba, která vedla zůstaviteli ruku, nebo použila zbraň pro vynucení dědictví. Pokud zůstavitel odpustí tento čin je osoba způsobilá dědit. Zůstavitel má právo na vydědění potomka podle § 469a ObčZ v případě, že ten a) v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech, b) o zůstavitele trvale neprojevoval opravdový zájem, který by jako potomek projevoval měl, c) byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku, d) trvale vede nezřízený život. Důvod vydědění musí být v listině o vydědění výslovně uveden a konkrétním způsobem vymezen. Listina o vydědění musí mít písemnou formu, splňovat formální náležitosti jako závěť a musí v ní být uveden den, měsíc a rok, kdy byla sepsána, a to podle § 476 ObčZ. Ustanovení § 480 odst. 2 ObčZ uvádí, že zůstavitel zruší závěť také tím, že zničí listinu, na níž byla napsána. Toto ustanovení se použije obdobně na zrušení listiny o vydědění, kdy zůstavitel může listinu kdykoliv zničit a tím se stane neplatnou.

Další nepostradatelnou součástí dědického práva je právní důvod dědění, kterým je zákon nebo závěť.²¹

Osoba, která je způsobilá být dědicem, má také právo dědictví odmítnout. Toto odmítnutí musí být provedeno v zákonem dané lhůtě, která podle § 464 ObčZ činí jeden měsíc ode dne, kdy byl dědic vyrozuměn soudem o tom, že má právo dědictví odmítnout, a to tím, že tuto lhůtu může soud prodloužit. Prohlášení musí být uskutečněno předepsaným způsobem, a to podle § 463 odst. 1 ObčZ, ústním prohlášením u soudu, tedy do protokolu, nebo jemu zasláným písemným prohlášením. Na základě k tomuto opravňující plné moci může prohlášení učinit také zástupce dědice. V případě, že dědic odmítne dědictví, nemůže vznést jakékoliv připomínky ani výhrady. Dědictví musí být odmítnuto v plné výši, nepřipouští se odmítnutí jen části. Nepřípustným je odvolání, pokud osoba jednou dědictví odmítne.

---

²¹ Viz kapitola 3. Dědění ze zákona a kapitola 4. Dědění ze závěti

2.2 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Nový občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb. (dále jen „NobčZ“) uvádí v § 1475, že *dědické právo je právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní*. NobčZ definuje v § 1479 pod pojmem dědický nápad počátek dědického práva, který vzniká okamžikem zůstavitelovy smrti, stejně jako tomu bylo ve staré úpravě občanského zákoníku.

Nový kodex občanského práva hmotného dělí pojmy pozůstalost a dědictví, kdy pojem pozůstalost je chápán jako jmění zůstavitele, jedná se o to, co může přejít na dědice. Kdežto jmění po zůstaviteli, které přechází přímo na danou osobu, dědice, nazýváme dědictvím. Dědic je tedy tou osobou, které náleží dědické právo.

Ustanovení § 1476 NobčZ říká, že *dědí se na základě dědické smlouvy, ze závěti nebo ze zákona. Tyto důvody mohou působit i vedle sebe*. Tyto dědické tituly jsou v daném ustanovení seřazeny, a to podle právní síly. Bližší seznámení bude uvedeno níže.²²

Stejně jako stará úprava občanského zákoníku nám i nový kodex přináší v § 1481 pojem dědické nezpůsobilosti. Úmyslný trestný čin se nám mění v čin povahy úmyslného trestného činu, což platí i pro osoby trestně neodpovědné. Ustanovení § 1481 říká, že nezpůsobilým se stává ten, kdo se takového činu dopustí proti zůstaviteli, ale také proti jeho předkům, potomkům nebo manžel, což je oproti ObčZ, který znal pouze samotného zůstavitele, manžela a děti, rozšířeno. Mezi výčet činů patří zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli, především nucením k této vůli nebo svedením pomocí lsti, překazení nebo zatajení poslední vůle, zfalšování, podvrh nebo úmyslné zničení této vůle. Nová úprava říká, že nedědí manžel, který se vůči zůstaviteli dopustil trestného činu, zejména domácího násilí, díky kterému podal zůstavitel návrh na rozvod manželství, a to podle § 1482 odst. 1 NobčZ. Zákon dále uvádí v § 1482 odst. 2, že není možné, aby po svém dítěti dědil rodič, který byl dříve zbaven soudem rodičovské odpovědnosti. Pravidlo, že i přes dědickou nezpůsobilost může dědic dědit je zanecháno. Nově se však vyžaduje výslovné prominutí zůstavitelem.

---

²² Viz. kapitola 5. Nové instituty od roku 2014

Pravidla pro odmítnutí dědictví zůstávají ve své podstatě stejná, jako tomu bylo za účinnosti ObčZ. Dědic má právo dědictví odmítnout; zmocněnec může odmítnout dědictví za dědice, pokud je k tomuto úkonu výslovně zmocněn; k odmítnutí dědictví musí dojít v zákonné lhůtě výslovně před soudem; dědictví musí být odmítnuto v celé výši, nelze jej odmítnout pouze z části; pokud jednou dědic prohlásí, že dědictví odmítá, jedná se o konečné rozhodnutí a nelze se proti tomu odvolat atd., a to podle § 1485 a násl.

Další variantou je vzdání se dědictví na úkor jiného dědice nebo dědiců, a to před soudem. Toto vzdání se je podmíněno souhlasem dědice, na jehož úkor se dědictví vzdáváme. V případě přijetí dědictví musíme pamatovat, že přijímáme jak práva, tak i povinnosti, které z takového dědictví po zůstaviteli vyplývají. Pokud se dědictví vzdá nepominutelný dědic, vzdává se i práva na povinný podíl.

Dědici, neznámému dědici nebo dědici neznámého pobytu, který v soudem stanovené lhůtě neuplatnil své dědické právo, právo na přijetí či odmítnutí dědictví nezaniká. Jen soud během projednání pozůstalosti nebude k tomuto právu přihlížet, a to podle § 1671 NobčZ. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou uvádí: „*Praktičnost dosavadního řešení podporuje argument, že dědictví se častěji přijímá, než odmítá (tento argument použila důvodová zpráva k návrhu švýcarského občanského zákoníku). Odpovídá tedy zásadě, že formality mají být po soukromých osobách požadovány co nejméně, vyžadovat po dědici spíše výslovný projev vůle, že dědictví nechce, protože takových prohlášení bude méně.*“²³

V případě, že své právo uplatňuje více osob, odkáže soud osobu, která má slabší právní důvod, aby se bránila pomocí žaloby. Ustanovení § 1672 NobčZ udává, že *nepodá-li tento dědic žalobu ve lhůtě určené soudem, nezaniká sice jeho dědické právo, avšak při projednání pozůstalosti se k němu nepřihlíží.*

Odlišně od staré úpravy občanského zákoníku je nově možné potvrdit dědictví i takové osobě, která je tzv. nepravým dědicem. Podle § 1690 odst. 1 NobčZ platí, že *soud potvrdí dědictví tomu, kdo dědictví neodmítl a má podle*

---

²³ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou.* Ostrava: Sagit, 2012. 1120 s. ISBN 978-80-7208-922-2. 684 s.

průběhu řízení o dědictví nejlepší dědické právo, poté, co je zabezpečeno, že vůle zůstavitele bude náležitě splněna.

Kniha občanského práva hmotného uvádí: „*Soud podle nové úpravy nejen potvrdí dědici či více dědicům nabytí dědictví, ale též uvede, na základě jakého právního důvodu dědictví nabyli a zda byla či nebyla učiněna výhrada soupisu.*“²⁴

Stejně jako ve starém občanském zákoníku i v novém občanském zákoníku se pod pojmem univerzální sukcese myslí, že na dědice přecházejí aktiva i pasiva. K pasivům, tedy těm dluhům, které nezanikají smrtí zůstavitele a stávají se součástí dědického řízení, slouží nově institut soupisu pozůstalosti. V tomto ohledu nám § 1684 NobčZ deklaruje, že *účelem soupisu pozůstalosti je zjistit pozůstalostní jmění a určit čistou hodnotu majetku v době smrti zůstavitele.* Tento soupis musí být proveden v případě, kdy dědic nárok na soupis uplatní, ale také v případech, které stanoví zákon, a to např. je-li dědicem nesvéprávná osoba, osoba neznámá, osoba nepřítomná. Soud nařídí soupis pozůstalosti také, zažádá-li o to věřitel, a to podle § 1709 odst. 1. NobčZ *Věřitel, který osvědčí obavu z předlužení dědice, může předtím, než soud potvrdil nabytí dědictví, navrhnout, aby pozůstalost zůstala odloučena od jmění dědice a byla spravována jako oddělené jmění.* Soud dědictví potvrdí, i pokud je podán návrh na odloučení pozůstalosti.

V případě, že není nutné, aby soud provedl soupis pozůstalosti, může být tento soupis nahrazen seznamem pozůstalostního majetku, který vyhotoví správce pozůstalostního majetku, a který potvrdí všichni dědici, a to podle § 1687 odst. 1 NobčZ.

Neuplatnil-li dědic výhradu soupisu, hradí dluhy zůstavitele v plném rozsahu. Neuplatnilo-li výhradu soupisu více dědiců, hradí dluhy zůstavitele společně a nerozdílně, což uvádí § 1704 NobčZ. V tomto případě se jedná o výraznou změnu oproti staré úpravě občanského zákoníku, kdy dědic ručil za dluhy dědictví pouze do výše nabytého majetku.

Jestliže se dědic domnívá, že zůstavitel ponechal majetek bez dluhů, je lepší neuplatnit výhradu soupisu, a to především z důvodu, že tím odpadne

---

²⁴ HRUDÍK, Jan; et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní práva majetková.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3. 299 s.

povinnost uhradit náklady s tím spočívající.²⁵ Tyto náklady se hradí z pozůstalosti. Jestliže, ale k soupisu pozůstalosti dojde, může dědic tuto výhradu použít a hradí tedy dluhy zůstavitele do výše ceny nabytého dědictví (§ 1706 NobčZ). Věřitel může požadovat uhrazení dluhu po každém dědici do výše odpovídající jeho dědického podílu, a to podle ustanovení § 1707 NobčZ.

Dědicové hradí dluhy společně a nerozdílně. Jestliže bude věřitel vyžadovat na jednom z dědiců úhradu celého dluhu, vzniká tomuto dědici právo tzv. předběžného postihu, což znamená, že má právo požadovat po ostatních dědicích, aby splnili dluh co do jejich podílu. Právo následného postihu znamená, že pokud dědic uhradí více věřiteli, než byl jeho podíl, má ze zákona právo, aby mu toto spoludědici uhradili.²⁶

---

²⁵ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1120 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

²⁶ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1120 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

3. DĚDĚNÍ ZE ZÁKONA

3.1 Nabývání dědictví podle starého kodexu

Švestka v učebnici občanského práva hmotného říká: „*K dědickému nástupnictví podle zákona dochází tehdy, zemře-li zůstavitel bez zanechání platné závěti nebo nenabude-li závěti povolany dědic z jakýchkoliv důvodů dědictví (např. nedožije se zůstavitelovy smrti, je nezpůsobilý dědit, dědictví odmítne). Umožňuje-li platná právní úprava v § 477 odst. 1 povolat někoho za dědice tak, že zůstavitel určí, jaké věci nebo práva mají takovému dědici připadnout, otevře se prostor k dědění ze zákona ohledně hodnot, na které zůstavitel ve své závěti nepamatoval. Dědění podle zákona lze chápat jako podpůrné řešení dědického nástupnictví, nelze-li postupovat podle závěti.*“²⁷

Ze zákona dědí vždy rodina, příbuzní nebo osoby v obdobném stavu, veškeré tyto vztahy se váží k zůstaviteli. Zda osoby dědit budou či nikoliv nám udávají skupiny, do kterých řadíme pokrevní příbuzné. Zákonná úprava nám udává celkem čtyři skupiny. První skupinu nalezneme zakotvenou v § 473 ObčZ, kde se říká, že *v první skupině dědí zůstavitelovy děti a manžel nebo partner, každý z nich stejných dílem*. Osoby z první skupiny jsou povolány k dědictví rovným dílem. Za děti jsou počítány jak děti narozené v manželství, tak děti mimo toto manželství, ale také děti osvojené.²⁸ Pokud tyto děti nemohou dědit, budou povolány jejich děti a platí pro ně stejné právo, a to dědění rovným dílem, podle § 473 odst. 2 ObčZ. V případě smrti zůstavitele zaniká manželství, jehož součástí je také společně jmění manželů. Rozhodujícím je poté oddělit co patřilo do výlučného vlastnictví kterého manžela, a které věci se tedy stávají předmětem dědictví. Partnerem se myslí osoby definované podle zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství. V první skupině není možné, aby manžel nebo partner dědil sám, mohou zdědit maximálně polovinu dědictví. V případě, že by nastala takováto událost, bude

²⁷ ŠVESTKA, Jiří; Dvořák, Jan; a kolektiv. *Občanské právo hmotné 3. 5. jubilejní aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009. 308 stran. ISBN 978-80-7357-466-6. 278 s.

²⁸ ŠVESTKA, Jiří; Dvořák, Jan; a kolektiv. *Občanské právo hmotné 3. 5. jubilejní aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009. 308 stran. ISBN 978-80-7357-466-6.

manžel nebo partner součástí druhé dědické skupiny, ve které také nebudou dědictví.

Ve staré úpravě občanský zákoník v § 474 ujednává, které osoby řadíme do druhé dědické skupiny. Jsou jimi *manžel nebo partner, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele*. Zákon v tomto ustanovení v odst. 2 dále uvádí, že *dědici druhé skupiny dědí stejným dílem, ale manžel nebo partner vždy nejméně polovinu dědictví*. Jestliže nebude jiných dědiců v této dědické skupině než manžela nebo partnera, zdědí dědictví celé. Naopak pokud není v této skupině manžela nebo partnera, budou dědit zbylí dědici rovným dílem. Tato skupina neumožňuje, aby osoba žijící se zůstavitelem zdědila celé dědictví. Takováto osoba musí žít se zůstavitelem minimálně po dobu jednoho roku, a to za účelem společné domácnosti, nejedná se o osoby, které se společně zdržují např. za účelem společné práce. Domácnost nám vysvětluje ustanovení § 115 ObčZ, které říká, že *domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby*.

V rozsudku Nejvyššího soudu se uvádí: *„O společnou domácnost dvou nebo více fyzických osob jde – jak vyplývá z výše uvedeného – jen tehdy, jestliže spolu skutečně a trvale žijí na jednom nebo více místech a jestliže opravdu společně uhrazují náklady na své potřeby. Žádná fyzická osoba nemůže žít trvale ve spotřebním společenství s jinou fyzickou osobou proti své vůli; dvě nebo více fyzických osob tvoří společnou domácnost, jen jestliže všechny spolu opravdu chtějí žít a společně uhrazovat náklady na své potřeby. I když je společná domácnost založena na skutečném (faktickém) soužití dvou nebo více fyzických osob a skutečném (faktickém) společném uhrazování nákladů na jejich potřeby, její vznik a další trvání nutně předpokládá, že každá z fyzických osob, které tvoří společnou domácnost, projevila vůli být členem takového spotřebního společenství a že v takovém spotřebním společenství*

vsutku i nadále setrvává.“²⁹ Osobami, které jsou odkázány výživou na zůstavitele, mohou být osoby, které jsou v pěstounské péči zůstavitele, ale také kdokoliv z rodiny, o kterého se zůstavitel staral.³⁰

V předposlední dědické skupině podle § 475 v případě, že *nedědí manžel, partner ani žádný z rodičů, dědí stejným dílem zůstaviteli sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele*. Judikatura v této záležitosti uvádí, že „Podle skutečností zjištěných v řízení před soudy (soudním komisařem) nelze mít u V.L. a M.L. důvodně za to, že by byli dědici po zůstavitelce J.V. Zůstavitelka nepořádila závěť, kterou by je povolala za své dědice. Jako její prasnovci (tj. jako vnuci sourozence zůstavitelky, který zemřel dříve než zůstavitelka) dovolatelé nepřichází v úvahu ani jako dědicové podle zákona (srov. § 461 odst. 1, § 473 – 475a obč. zák.). Odvolací soud správně dovodil, že ustanovení § 475 odst. 1 obč. zák. povolává za dědice sourozence zůstavitele a ty, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli na zůstavitele odkázáni výživou, a že podle § 475 odst. 2 obč. zák., *nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědického podílu stejným dílem jeho děti (tj. synovci a neteře zůstavitele)*. *Nedědí-li však některé z dětí sourozenců zůstavitele, jeho děti (tj. prasnovci a praneteře zůstavitele) již k dědění po zůstavitelce povolání nejsou.*“³¹

Poslední skupinou je čtvrtá dědická skupina, která je ustanovena v § 475a, kde se říká, že *nedědí-li žádný dědic ve třetí skupině, ve čtvrté skupině dědí stejným dílem prarodiče zůstavitele a nedědí-li žádný z nich, dědí stejným dílem jejich děti, tety a strýcové*. Osoby z této skupiny jsou povolány v případě, že dědictví nepřípadlo žádnému zákonnému dědici z předešlé tj. třetí skupiny.

---

²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 678/2011. Nejvyšší soud [online]. © 2010 [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/3E1D8771A74C2C82C1257A9A0030A983?openDocument&Highlight=0.

³⁰ ŠVESTKA, Jiří; Dvořák, Jan; a kolektiv. *Občanské právo hmotné 3. 5. jubilejní aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009. 308 stran. ISBN 978-80-7357-466-6.

³¹ FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, a.s., 2006. 496 s. ISBN 80-7357-182-X. 373 s. SRNS 895/2002.

Výčtem v těchto skupinách je ohraničeno dědění ze zákona. Jestliže není žádná osoba, která by se stala zákonným dědicem, nastupuje stát, kterému případně zanechaný majetek. Takovému to nástupu se říká odúmrt' a stát může stejně jako dědic dědictví odmítnout, např. v případě, kdy se jedná o předlužení. V případě dědění ze zákona však stát nemá stejné postavení jako dědic a tedy v případě předlužení neručí svým vlastním majetkem *pro viribus hereditatis*. Pokud se však stát stane dědicem ze závěti a dědictví neodmítne, získává stejná práva jako dědic a nese odpovědnost za dluhy, které zůstavitel zanechal.³²

3.2 Nabývání dědictví ze zákona podle nového kodexu

Nový občanský zákoník pohlíží na dědění ze zákona, jako na nejslabší z dědických titulů, který nastává jako poslední možnost dědění. Po vzoru staré úpravy je ponechána možnost, aby se stát stal zákonným dědicem, tzv. odúmrt'. Novinkou oproti staré úpravě je fakt, že státu může připadnout i taková pozůstalost, která je zatížena dluhy. Z tohoto důvodu má stát právo požadovat soupis pozůstalosti.³³ Odúmrt' zakotvuje ustanovení § 1634 NobčZ, kde je navíc stanoveno, že stát má v takovémto případě vůči jiným osobám stejné postavení, jako dědic.

Nově je uzákoněno šest dědických tříd, tedy dochází k rozšíření okruhu osob, které podle zákona mohou dědit a je zde menší pravděpodobnost, že dědictví připadne státu.³⁴ Ustanovení § 1635 NobčZ uvádí, že *v první třídě dědiců dědí zůstavitelovy děti a jeho manžel, každý z nich stejným dílem*, což bylo součástí už staré úpravy občanského zákoníku. Shodně je také ponechána zásada, že manžel nemůže dědit v této skupině sám a pokud by se tak mělo stát, přejde se ke druhé třídě, které je stejně jako první třídě ponecháno shodné ustanovení se starým zákoníkem.

---

³² ŠVESTKA, Jiří; Dvořák, Jan; a kolektiv. *Občanské právo hmotné 3. 5. jubilejní aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009. 308 s. ISBN 978-80-7357-466-6.

³³ HRUDÍK, Jan; et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní práva majetková*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3.

³⁴ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

Obdobně přejímá také třetí a čtvrtá třída dosavadní úpravu. Rozdíl se objevuje pouze ve čtvrté dědické třídě, kdy dědí prarodiče zůstavitele a nově jsou z této třídy přesunuty děti prarodičů, které dědí až v šesté třídě.

Pátou třídu nalezneme zakotvenou v § 1639, kde se říká, že *nedědí-li žádný z dědiců čtvrté třídy, dědí v páté třídě jen prarodiče rodičů zůstavitele. Prarodičům zůstavitelova otce připadá polovina dědictví, prarodičům zůstavitelovy matky druhá polovina. Obě dvojice prarodičů se dělí rovným dílem o polovinu, která na ně připadá.*

V šesté skupině, jak již bylo řečeno, budou dědit děti prarodičů zůstavitele a děti sourozenců zůstavitele, a to stejným dílem.

Nový kodex nám v § 1641 stanoví pojem, kterým je několikeré příbuzenství. Toto ustanovení udává, že *je-li někdo se zůstavitelem příbuzný z více než z jedné strany, má z každé strany dědické právo, které by mu náleželo jako příbuznému z této strany.*

3.2.1 Nepominutelný dědic

Úprava týkající se nepominutelného dědice, dítěte, zůstavitele zůstává obdobná, jako tomu bylo podle staré úpravy. Novinkou je stanovení povinného dílu, který musí být tomuto nepominutelnému dědici odkázán. Zákon v § 1643 odst. 2 říká, že *nepominutelný dědic, který je nezletilý, musí dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu. Je-li nepominutelný dědic zletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí čtvrtina jeho zákonného dědického podílu.* Pokud se toto nepominutelnému dědici nedostane, může se domáhat po dědici, který jeho dědictví nabyl, vypořádání. Takový-to díl nesmí být podle zákona zatížen jakýmkoliv pododkazem. Dědici může být zůstavitelem uloženo, aby se rozhodl, zdali chce povinný díl, nebo to co se mu zůstává, bude s omezením. Zůstavitel vždy musí poskytnout výběr mezi těmito dvěma variantami.³⁵

Učebnice občanského práva hmotného k novému občanskému zákoníku říká: *„Právo na povinný díl nemá, kdo se zřekl dědictví, kdo se zřekl povinného*

---

³⁵ HRUDÍK, Jan; et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní práva majetková.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3.

dílu, kdo je nezpůsobilý dědit, kdo byl zůstavitelem vyděděn. Pro účely výpočtu povinného dílu ostatních dědiců se však na všechny výše uvedené případy má za to, jakoby dotýčný nepominutelný dědic dědil. Jde o projev staré zásady exheredatus partem facit ad minuendam (tzn. podíl vyděděného způsobí zmenšení povinného dílu).“³⁶

Možné je opominout dědice, jestliže se zachoval takovým způsobem, že zde nastala možnost vydědění. NobčZ v § 1646 ujednává, že zůstavitel může vydědit takového nepominutelného dědice, který *a) mu neposkytl potřebnou pomoc v nouzi, b) o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevoval měl, c) byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze nebo d) vede trvale nezřízený život.* Nejvyšší soud vydal k otázce nezřízeného života stanovisko, kde říká: *„Judikatura soudů dovodila, že za vedení nezřízeného života lze označit takové chování, které evidentně vybočuje z rámce obecní představy o chování v souladu s dobrými mravy. O trvalé vedení nezřízeného života pak půjde v takových případech, kdy chování vyděděného bude vykazovat známky kontinuálnosti (tedy nikoli jen nahodilosti či ojedinělosti) a dlouhodobosti.“³⁷* Tentýž rozsudek dále říká: *„Vedením nezřízeného života je proto na místě rozumět – v souladu s právní teorií – zejména závislost na alkoholu, drogách nebo hazardních hrách, zanedbání povinné výživy, zadlužování bez zjevné možnosti dluhy splácet, opatřování prostředků k životu nekalým způsobem, trvalé vyhýbání se práci či promrhávání rodinného majetku apod.“³⁸*

Zůstavitel může také podle § 1647 NobčZ vydědit takového dědice, jestliže je zadlužen nebo si počíná marnotratně a může tu být důvodná obava, že nezanechá pro jeho potomky povinný díl. Tento díl se v takovém případě zůstává dětem tohoto nepominutelného dědice nebo jejich potomkům.

---

³⁶ HRUDÍK, Jan; et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní práva majetková.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3. 294 s.

³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3213/2012. Nejvyšší soud [online]. © 2010 [cit. 2013-12-15]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/38865161AFD0C8C6C1257C5800322684?openDocument&Highlight=0.

³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3213/2012. Nejvyšší soud [online]. © 2010 [cit. 2013-12-15]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/38865161AFD0C8C6C1257C5800322684?openDocument&Highlight=0.

Nepominutelný dědic má právo na povinný díl podle § 1650 až 1653 nového občanského zákoníku i v případě, že byl vyděděn neplatně; zůstavitel o něm věděl, ale přesto ho v závěti opominul a takovýto dědic se nedopustil žádného důvodu pro vydědění; zůstavitel o dědici nevěděl a tato osoba prokáže, že se jedná o zákonného dědice; nepominutelný dědic byl zkrácen nebo opominut.

Jestliže je nepominutelný dědic povolán na základě pořízení pro případ smrti, které ponechal zůstavitel, a to v rozsahu zákonného podílu nebo podílu většího, jedná se o právo na podíl z pozůstalosti. Pokud nastane situace, že nepominutelný dědic není v závěti uveden a jsou místo něho povolány jiné osoby, vzniká nepominutelnému dědici obligační nárok na povinný díl vůči těmto dědicům, kteří dědí z titulu závěti (ale také vůči dědicům podle dědické smlouvy i odkazovníkům). V případě, že tito dědicové dědictví neodmítnou a nepominutelný dědic má právo na dědický podíl, a nebo byl-li jeho dědický podíl zkrácen, jsou povolání dědici povinni vyrovnat mu odpovídající doplatek.³⁹

Nový občanský zákoník v § 1655 uvádí, že *pro stanovení povinného dílu se majetek v pozůstalosti sepiše a odhadne; dluhy zůstavitele a závady, které na jeho majetku vázly již v době zůstavitelovi smrti, se od hodnoty majetku odečtou. Při vypočtení povinného dílu se k pozůstalosti připočte, co se započítává na povinný díl podle § 1660 a 1661. Připočte se vše, co již bylo nabyto např. odkazem nebo jiným opatřením; co již nepominutelný dědic bezplatně obdržel v posledních třech letech od zůstavitele; to co dostal od zůstavitele na úlevu nákladů např. do založení domácnosti, manželství, povolání; započtou se také úhrady dluhů u potomka staršího 18 let. Pokud zůstavitel nařídí, budou tyto důvody započteny i v delší době než je zákonem určená lhůta tří let, lze i v době kratší nebo nebudou započteny vůbec. Stanovení lhůty pro započtení darů během života se liší od ObčZ, kde žádná lhůta stanovena nebyla, a k započtení darů se přihlíželo jen v případě, že to nařídil zůstavitel.*

---

³⁹ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

4. DĚDĚNÍ ZE ZÁVĚTI

4.1 Testamentární dědická posloupnost do roku 2014

Druhým titulem dědického práva je dědění ze závěti označované též jako testamentární dědická posloupnost. Švestka v učebnici hmotného práva občanského říká: „Závěť (poslední pořízení, poslední vůle, testament) je formální, jednostranný, kdykoliv odvolatelný projev vůle o tom, komu má v případě pořízovatelovy smrti zanechaný majetek připadnout.“⁴⁰ Na osobu pořizující závěť se vztahují stejné obecné podmínky, jako je tomu u právního úkonu, navíc jsou zde i některé zvláštní náležitosti týkající se např. formy závěti. Závěť může tedy pořídit osoba starší 18 let, která nemá nijak omezenou způsobilost k právním úkonům. Výjimku tvoří podle ObčZ ustanovení § 476d odst. 2, kde se říká, že *nezletilí, kteří dovršili 15. rok, mohou projevit poslední vůli pouze formou notářského zápisu*. Jedná se především o případy, kdy soud přivolí k manželství ve věku 16 let a takováto osoba tím získá způsobilost k právním úkonům. Ukončením manželství již tato způsobilost nezanikne. Jestliže osoba, která poslední vůli již sepsala, ztratí později způsobilost k právním úkonům, nemá to žádný vliv na platnost testamentu.⁴¹

Občanský zákoník v § 476 odst. 1 ujednává, že *zůstavitel může závěť buď napsat vlastní rukou, nebo ji zřídit v jiné písemné formě za účasti svědků nebo ve formě notářského zápisu*. V tomto ohledu známe tři typy závětí, a to závěť holografní neboli vlastnoruční; závěť allografní a notářský zápis o závěti. V každé závěti musí být podle § 476 odst. 2 uveden *den, měsíc a rok, kdy byla podepsána, jinak je neplatná*. Každá závěť musí obsahovat podpis zůstavitele, a to celým jménem a příjmením, nedodržení této formy vede k neplatnosti závěti. Zákon v následujícím odst. 3, téhož ustanovení dodává, že *společná závěť více zůstavitelů je neplatná*.

---

⁴⁰ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; a kolektiv. *Občanské právo hmotné 3. 5. jubilejní aktualizované vydání*. Praha: Walters Kluwer ČR, a.s., 2009. 308 s. ISBN 978-80-7357-466-6. 271 s.

⁴¹ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; a kolektiv. *Občanské právo hmotné 3. 5. jubilejní aktualizované vydání*. Praha: Walters Kluwer ČR, a.s., 2009. 308 s. ISBN 978-80-7357-466-6.

Prvním zmiňovaným typem testamentu byla závěť vlastnoruční, která je zakotvena v § 476a ObčZ. Specifickým znakem této závěti je vlastnoruční sepsání a podepsání s datem, bez kterého by byla závěť neplatnou. Závěť se stává neplatnou také v případě, kdy je podpis uveden před textem. Testament musí být vždy podepsán s uvedeným datem podpisu až na konci závěti.

Závěť allografní může být sepsána buď jinak než vlastní rukou nebo v případech, kdy zůstavitel, který závěť pořizuje, nemůže číst nebo psát. Testament sepsaný jinak než vlastní rukou, může být napsán např. jinou osobou nebo napsán na počítači a vytisknut. Podmínkou v tomto případě je přítomnost dvou svědků, kteří s obsahem závěti nemusí být srozuměni. Pořizovatel před těmito svědky projeví, že listina obsahuje jeho poslední vůli a tito svědci se následně společně s pořizovatelem pod závěť vlastnoručně podepíší, a to podle § 476h ObčZ. Nejvyšší soud v judikatuře k náležitostem allografní závěti říká: „*Ze znění ustanovení § 476 obč. zák. nelze důvodně dovozovat, že by zůstavitel musel před dvěma svědky současně přítomnými projeviti, že listina obsahuje jeho poslední vůli, jen použitím určitých slov (vyslovením formule); zákon zde předepisuje pouze to, aby zůstavitel v tomto směru projevil vůli výslovně a nikoliv jen konkludentně (mlčky).*“⁴²

Pořizovatel, který nemůže číst nebo psát, se bude řídit podle ustanovení § 476c. Oproti závěti, která je napsaná jinak než vlastní rukou, v této závěti musí svědci znát obsah poslední vůle. Podstatné pro toto pořízení je, aby se účastnili tři přítomní svědci, před kterými bude tato listina přečtena a zůstavitelem odsouhlasena, zůstavitel prohlásí, že se jedná o jeho poslední vůli. Svědkem může být i osoba, která byla pisatelem závěti či jejím předčítatelem, zákon ale stanovuje v § 476c odst. 1, že pisatel nesmí být zároveň předčítatelem. Listina, která má tuto formu musí mít podle § 476c odst. 2 uvedeno, *že zůstavitel nemůže číst nebo psát, kdo listinu napsal a kdo nahlas přečetl a jakým způsobem zůstavitel potvrdil, že listina obsahuje jeho pravou vůli.* Následně je takto sepsaný testament svědky podepsán.

---

⁴² VRCHA, Pavel. *Civilní judikatura. Výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky.* Praha: Linde Praha, a.s., 2003. 1084 s. ISBN 80-7201-408-0. 770 s. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.10.2000, sp. zn. 21 Cdo 244/99.

Posledním druhem testamentu je notářský zápis, který může být sepsán osobám, které dovršily věku 15 let, jak již bylo zmíněno v této kapitole a dále pro takové závěti, kterými zůstavitel zřizuje nadace nebo fond.

Občanský zákoník v § 476d odst. 3 stanovuje podmínky, a to pro osoby nevidomé, které poslední vůli mohou projevit před třemi současně přítomnými svědky v listině. Tato listina musí být přečtena. V § 476d odst. 4 jsou dané podmínky pro *osoby neslyšící a hluchoslepé, které nemohou číst nebo psát, mohou projevit poslední vůli formou notářského zápisu nebo před třemi současně přítomnými svědky, ovládajícími touto osobou zvolený komunikační systém neslyšících a hluchoslepých osob, a to v listině, která musí být tlumočena do zvoleného komunikačního systému.*

V těchto listinách musí být stejně jako u závěti, kde zůstavitel nemůže číst nebo psát uvedeno, kdo listinu napsal a nahlas přečetl a především způsob, kterým zůstavitel dal najevo, že se jedná opravdu o jeho poslední vůli. V listině musí být též uvedeno, že po sepsání bude listina přetlumočena do zvoleného komunikačního systému neslyšících a hluchoslepých osob. Jako u všech výše jmenovaných závětí se svědky, musí být i tyto testamenty svědky podepsány, a to podle ustanovení § 476d odst. 5 ObčZ.

Osoby, které se stávají svědky, musí splňovat některé podmínky, a to zejména způsobilost k právním úkonům. Není možné, aby se svědkem stala osoba, která ještě nenabyla zletilosti. Dále nemohou být svědky podle § 476e ObčZ *osoby nevidomé, neslyšící, němé, ty, které neznají jazyk, ve kterém se projev vůle činí, a osoby, které mají podle závěti dědit.*

Občanský zákoník dále v § 476f říká, že *závěti povolaný, ani zákonný dědic a osoby jim blízké nemohou při pořizování závěti působit jako úřední osoby, svědci, pisatelé, tlumočníci nebo předčitatelé.*

Stará úprava občanského zákoníku v § 477 uvádí, co může zůstavitel závětí ustanovit, jedná se především o *ustanovení dědice, popřípadě zůstavitel určí jejich podíly nebo věci a práva, které jim mají připadnout. Nejsou-li podíly více dědiců v závěti určeny, platí, že podíly jsou stejné.* Zůstavitel v závěti může uvést dědice jménem, příjmením a bydlištěm, pro nemožnost záměny lze uvést např. datum narození nebo rodné číslo. Postačí ale také uvést

příbuzenský vztah k zůstaviteli nebo zdrobnělé jméno či jeho zkratka. U právnických osob se nejčastěji uvádí název společnosti a organizačně právní forma. Podíl může být vyjádřen zlomkem, procenty nebo uvedena konkrétní věc či práva. V případě, kdy zůstavitel odkáže dědici peněžní částku, která není již v zanechaném majetku, mají ostatní dědicové povinnost tuto částku ze svého dědictví uhradit.⁴³

4.1.1 Zrušení závěti

Ohledně zrušení závěti platí, že *závěť se zrušuje platnou závětí pozdější, pokud vedle ní nemůže obstát, anebo odvoláním závěti; odvolání musí mít formu, jaké je třeba k závěti*, a to podle § 480 odst. 1 ObčZ. Pokud zůstavitel sepíše závěť novou, zruší tím platnost původní závěti. Zákon ale umožňuje, aby více závěti bylo platných najednou vedle sebe, a to v případě, že si nebudou konkurovat. V částech, kde si závěti konkurují, bude platit listina novější.⁴⁴ Judikatura k této věci říká: „*Byla-li závěť zrušena závětí pozdější (§ 480 odst. 1 obč. zák.), neobnoví se její účinnost tím, že pozdější závěť byla pak odvolána (§ 480 odst. 1 obč. zák.), anebo že byla zničena listina, na níž byla závěť napsána (§ 480 odst. 2 obč. zák.)*.“⁴⁵

Další možností je odvolání závěti, kdy zůstavitel zruší tu původní z části nebo zcela a nevznikne žádná nová závěť. Musí být zachována písemná forma, povinností není zachovat formu, kterou závěť vznikla, zůstavitel uvede např. „závěť, kterou jsem pořídil dne 12. 12. 1990, ruším“.⁴⁶

Zůstavitel má možnost zrušit závěť také tím, že listinu zničí např. spálením, roztrháním, přeškrtnutím data, podpisu atd. Tím se stane závěť neplatnou resp. nedohledatelnou. Jestliže by závěť byla zničena jinou osobou, než zůstavitelem, nedošlo by k její neplatnosti. Problém by nastal v nemožnosti

⁴³ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan; a kolektiv. *Občanský zákoník II. § 460-880. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 1085 s. ISBN 978-80-7400-004-1.

⁴⁴ FIALA, Josef; KINDL, Milan; a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 718 s. ISBN 978-80-7380-058-1.

⁴⁵ FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, a.s., 2006. 496 s. ISBN 80-7357-182-X. 376 s. R 30/1982.

⁴⁶ FIALA, Josef; KINDL, Milan; a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 718 s. ISBN 978-80-7380-058-1.

dokázat, že tato závěť byla pořízena, pokud by zůstavitel nezanechal kopie závěti o tomto svědčící. Učebnice občanského práva hmotného uvádí: „*Pokud by se zničení závěti dopustil zůstavitelův dědic, bylo by toto posouzeno jako zavrženíhodné jednání proti poslední vůli zůstavitele a z toho by vyplynula dědická nezpůsobilost tohoto dědice.*“⁴⁷ Zničení je nepřipustné v případě notářského zápisu, protože zůstavitel se k takovému to pořízení nedostane. Listiny, které jsou sepsány notářským zápisem, jsou uloženy v úschově notáře, který tyto listiny sepsal. Notář, který vyhotoví listinu, pomocí elektronického přenosu dat uloží tuto listinu do Centrální evidence závětí. Do Centrální evidence závětí se mimo jiné ukládají závěti, listiny o vydědění a listiny o odvolání těchto úkonů, ustanovení správce dědictví, listiny o odvolání listiny, ustanovení správce dědictví a listiny o odvolání souhlasu s ustanovením do funkce správce dědictví.⁴⁸ Toto se řídí podle zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších novel.

4.2 Dědění ze závěti, jako dědický titul od roku 2014

Nový občanský zákoník v ustanovení § 1494 odst. 1 definuje závěť jako *odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz. Není-li zřejmé, který den, měsíc a rok byla závěť pořízena a pořídí-li zůstavitel více závětí, které si odporují nebo závisí-li jinak právní účinky závěti na určení doby jejího pořízení, je závěť neplatná.* Vzhledem k tomu, že zákon přesně stanovuje, že zůstavitel závěti osobně zůstavuje, je nepřipustné, aby jen odsouhlasil návrh, který mu někdo jiný navrhne, vůle musí být projevem určité. Je nemožné, aby byl dědic ustanoven jinou osobou, než samotným zůstavitelem, protože se jedná o jeho osobní právo. Každý zůstavitel má právo napsat vlastní závěť, hromadná závěť pořízená více osobami je neplatnou. Závěť má být vykládána tak, aby bylo co nejvíce vyhověno zůstaviteli, a slova

---

⁴⁷ FIALA, Josef; KINDL, Milan; a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 718 s. ISBN 978-80-7380-058-1. 372 s.

⁴⁸ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan; a kolektiv. *Občanský zákoník II. § 460-880. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 1085 s. ISBN 978-80-7400-004-1.

v ní obsažená se vykládají podle obvyklého významu, jestliže měl ale zůstavitel vlastní výklad pro určitá slova, nebo je používal ve vlastním smyslu, budou vykládána podle zůstavitele, a to podle § 1494 odst. 2 NobčZ.

Zákon dále umožňuje zůstaviteli poukázat v závěti na jinou listinu, která pokud má náležitosti závěti, bude mít stejné právní účinky, jako závěť. Jestliže takovéto náležitosti potřebné pro platnost nemá, může se použít jejího obsahu alespoň pro výklad samotné závěti.

Nový kodex v § 1499 říká, že *dědici případně celá pozůstalost, je-li povolán jako dědic jediný. Je-li povolán dědici zůstaven jen podíl, případně celá zbylá část pozůstalosti zákonným dědicům*. Pokud zůstavitel stanovuje svou závěti více dědiců a neuvede podíly, má se za to, že jsou tyto podíly stejné. V případě, že jsou podíly určeny, ale dojde k nevyčerpání pozůstalosti, nastupují dědici ze zákona, na které případně zbylá část pozůstalosti. Tito dědici však nenastupují, jestliže je zůstavena zřejmě celá pozůstalost, ale zůstavitel opomenul některé věci. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou říká: *„V praxi mohou takovéto případy nastat, povolá-li zůstavitel závěti dědice, kterým zároveň přikáže, jak si mají pozůstalost reálně rozdělit – např. jednomu dům, druhému garáž, třetímu osobní automobil – a nevěnuje-li při výčtu pozornost bagatelním položkám, jako je nádobí, staré šatstvo apod. V takovém případě je zřejmé, že zůstavitel chtěl rozdělit mezi závětní dědice celou pozůstalost a podíly závětních dědiců se určí poměrem cen přikázaných věcí.“*⁴⁹

Zůstavitel může závěti povolat část dědiců, kterým určí podíl a dědice, kterým podíl neurčí. V takovémto případě platí, že se pozůstalost rozdělí podle podílů v závěti stanovených a zbytek pozůstalosti bude rozdělena mezi dědice, kteří neměli určen podíl, a to všem rovným podílem ze zbytku pozůstalosti. V případě, kdy se pozůstalost rozdělí mezi dědice, kteří mají určen podíl v závěti a pozůstalost tím bude vyčerpána, zákon stanovuje v § 1501 odst. 2, že se tyto podíly srazí a dostanou je dědici, kteří jsou sice závěti jmenováni, ale bez podílu a kvůli vyčerpání pozůstalosti by se na ně již nedostalo. Takový-to

---

⁴⁹ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2. 616 s.

dědic by měl dostat ale alespoň stejný podíl, jako má dědic, kterému bylo podílem v závěti vyměřeno nejméně.

Ustanovení § 1504 NobčZ hovoří o tzv. uvolněném podílu, kdy uvádí, že *podíl dědice, který nedědí a nemá náhradníka, se uvolní a přiroste poměrně k podílům ostatních povoláných dědiců jen tehdy, jsou-li všichni dědicové povoláni k dědictví buď rovným dílem, nebo všeobecným výrazem znamenající rovné podělení*. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou uvádí, že uvolněný podíl nemůže připadnout dědicům, kterým zůstavitel stanovil konkrétní podíl na pozůstalosti, a to z důvodu, že se má za to, že jim zůstavitel chtěl zanechat jen to, co jim přiznal. Jestliže jsou u všech dědiců stanoveny konkrétní podíly, případně uvolněný podíl dědicům ze zákona. Pokud zůstavitel povolá dědice bez určení podílů, stane se uvolněný podíl součástí dědění těchto dědiců.⁵⁰

Požizovací způsobilost tedy právo pořídit závěť, má člověk, který je svéprávný. Zákon v § 1525 stanovuje definici nesvéprávnosti pro účel závěti, a to tak, že *nesvéprávný není způsobilý pořizovat*. Nezpůsobilé jsou osoby, které nedovršily potřebný věk života, a nebo osoby, trpící duševní chorobou. Nový občanský zákoník v § 30 odst. 1 říká, že *plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku*. Zákon stanovuje v § 1526 výjimku pro osoby mladší, které dovršily patnácti let věku, taková to osoba může pořizovat formou veřejné listiny, a to bez souhlasu zákonného zástupce. Osobám, které mají svéprávnost omezenou zdravotními důvody a v důsledku toho nejsou způsobilé pořizovat, zákon umožňuje podle § 1527 pořizovat v jakékoliv formě za předpokladu, že se uzdravily do té míry, že jsou schopny projevit vlastní vůli.

Ustanovení § 1528 NobčZ přináší přísnější zakotvení, a to zejména pro osoby, které mají omezenou svéprávnost a mohou pořizovat jen formou veřejné listiny. A dále osoby, které mají omezenou svéprávnost pro chorobnou závislost na alkoholu, psychotropních látkách nebo na podobných přípravcích či jedech nebo chorobnou závislost na hráčské vášni, mohou rozhodovat jen do poloviny pozůstalosti, a to jakoukoliv předepsanou formou. Zbytek

---

⁵⁰ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

pozůstalosti případně dědicům ze zákona, a pokud jich není a pozůstalost by připadla státu, pak může takováto osoba rozhodnout o celé pozůstalosti, a to podle § 1528 odst. 2 NobčZ.

4.2.1 Náhradnictví a svěřenské nástupnictví

Novým pojmem v dědickém právu účinném od roku 2014 je náhradnictví. Ustanovení § 1507 NobčZ uvádí, že *zůstavitel může pro případ, že dědictví nenabude osoba, kterou povolal za dědice, povolat této osobě náhradníka; také náhradníkům může povolat postupně další náhradníky. Povolá-li zůstavitel takto několik náhradníků, dědí ten, který je ve výčtu nejbližší osobě, která dědictví nabyla*. Zůstavitel může zřídit náhradnictví pro případy, kdy by osoba, která je povolána dědit, nemohla např. v důsledku smrti před zůstavitelovou smrtí, nebo takto povolána osoba dědit nechtěla, a to podle § 1508 NobčZ. Zákon dále uvádí, že lze zřídit náhradnictví pro oba tyto důvody. Nový občanský zákoník s důvodovou zprávou k náhradnictví (substituci) zřízeným zůstavitelem uvádí: *„Náhradnictví je buď obecné, anebo svěřenské. Účelem obecného náhradnictví (vulgární substitute) je určit, kdo bude dědit v případě, že se povolaný dědic nedožije zůstavitelovy smrti, či pro případ, že se dožije, ale nebude s to dědit pro nezpůsobilost, anebo dědictví odmítne apod. Svěřenské nástupnictví (fideikomisární substitute) zavazuje dědice, který dědictví přijal, přenechat pozůstalost jiné osobě jako dalšímu dědici (svěřenskému nástupci), nastane-li událost určená v pořizení pro případ smrti.“*⁵¹

Zůstavitel může uložit některá omezení pro dědice, která jsou platná také pro náhradníka. Může však projevit vůli, že tato omezení mají dopad jen na dědice, na náhradníka nikoliv, a to podle § 1509 NobčZ.

Náhradnictví zanikne, jestliže dědic, který je závětí povolán nabude tohoto dědictví, a to podle § 1511 odst. 1 NobčZ.

Institutem svěřenského nástupnictví (fideikomisární substitute), jak již bylo na předchozí stránce zmíněno, může zůstavitel povolat svěřenského

---

⁵¹ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2. 620 s.

nástupce. Učebnice občanského práva hmotného uvádí: „*Rozšíření autonomie vůle novým občanským zákoníkem je též doloženo znovuzavedením institutu svěřenského náhradnictví (fideikomisární substituce), § 1512 NOZ. Povoláním svěřenského nástupce projevuje zůstavitel svoji vůli tak, aby tento nabyt dědictví poté, co jej před ním dočasně nabyt tzv. přední dědic. Tento institut se často používá v případech, kdy tzv. přední dědic není způsobilý o svém majetku pořizovat, například trpí-li trvalou duševní poruchou. Zůstavitel chce mít například jistotu, že po smrti duševně postiženého předního dědice, nepřipadne pozůstalost jako odúmrt' státu.*“⁵²

Dalším případem svěřenského nástupnictví může být nezletilé dítě. Občanský zákoník v ustanovení § 1517 uvádí, že *povolal-li zůstavitel svěřenského nástupce svému nezletilému dítěti nezpůsobilému pořizovat a nabude-li dítě poté pořizovací způsobilost, zaniká svěřenské nástupnictví v rozsahu povinného dílu. Zánik svěřenského nástupnictví může nastat dále v případech, kdy podle § 1516 NobčZ není již žádný ze svěřenských nástupců, nebo nenastane-li případ, pro který bylo zřízeno;* jestliže osoba, které byl svěřenský nástupce povolán, nemá pořizovací způsobilost pro omezení svéprávnosti, ale této pořizovací způsobilosti nabude. V tomto posledním případě zániku je možnost, aby zůstavitel projevil jinou vůli.

Svěřenský nástupce má podle ustanovení zákona v § 1520 NobčZ právo, požádat dědice o sepsání inventáře, dědic sepíše vše, co děděním nabyt. V tomto soupisu musí být uveden den sestavení, a pokud svěřenský nástupce požádá také ověřený podpis dědice. Soupis může být proveden i ve formě veřejné listiny, pokud o to svěřenský nástupce požádá. Náklady s tímto inventářem spojené hradí dědic, a to podle § 1520 odst. 3 NobčZ. Je-li předmětem nemovitost, je nutné zapsat tuto skutečnost do veřejného seznamu s uvedením svěřenského nástupnictví. Naloží-li dědic s věcí uvedenou ve veřejném seznamu mařícím způsobem, aniž by s tím svěřenský nástupce souhlasil, nebude to mít proti němu právní účinky, § 1524 odst. 1 NobčZ. Následující odst. 2 téhož paragrafu říká, že pokud nejsou věci, které byli předmětem takového dědění, uvedeny ve veřejném seznamu a dědic s nimi

---

⁵² HRUDÍK, Jan; et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní práva majetková.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3. 281 s.

naloží způsobem mařícím nebo omezí práva, které má svěřenský nástupce a ten s tím nesouhlasil, má svěřenský nástupce právo na základě relativní neúčinnosti domáhat se žalobou u soudu na určení, že právní jednání dědice není vůči němu právně účinné.

Vlastnické právo dědice, který má svěřenského nástupce, je omezeno, dědic nemůže majetek zcizit, pokud zůstavitel neurčí jinak. Omezení neplatí, je-li z dědictví hrazen dluh po zůstaviteli, podle § 1521 NobčZ. Dědic může majetek držet, užívat a brát z něho plody a užitky. Zákon v § 1523 říká, že soud na návrh svěřenského nástupce stanoví, jakým způsobem a v jakém rozsahu může dědic s věcí hospodařit nebo věc požívat.

4.2.2 Forma a zrušení závěti

Zákon vyžaduje, aby závěť byla sepsána písemnou formou, tato forma se nevyžaduje v případech, kdy je závěť pořízena s úlevami, a to podle § 1532 NobčZ. Formy závěti se dělí do dvou hlavních skupin, jedná se o soukromě pořízenou závěť (holografní a alografní obecnou nebo zvláštní) a veřejně pořízenou závěť.

Závěť holografní je závěť psaná vlastní rukou a s vlastním podpisem. Pro tuto formu závěti se nevyžaduje přítomnosti svědků.⁵³

Alografní závěť⁵⁴ dělíme na obecnou, kterou zakotvuje ustanovení § 1534, které udává formu pro platnost závěti, kterou zůstavitel nenapsal vlastní rukou. *Závěť, kterou zůstavitel nenapsal vlastní rukou, musí vlastní rukou podepsat a před dvěma svědky současně přítomnými výslovně prohlásit* (podle staré úpravy bylo nutné projevit – poznámka autorky), *že listina obsahuje jeho poslední vůli. Zvláštní alografní závěť je forma závěti, která je předepsaná pro osoby se smyslovým postižením a tato osoba nemůže číst nebo psát. Zůstavitel si zvolí způsob, kterým bude obsah listiny tlumočen, a to svědkem, který listinu nenapsal, podle § 1535 odst. 2 NobčZ. Nově se v listině musí uvést, jakým způsobem byl obsah poslední vůle tlumočen. Zůstavitel musí listinu s poslední vůlí podepsat, pokud není možné, aby k podpisu došlo,*

---

⁵³ Viz. kapitola 4.1 Testamentární dědická posloupnost do roku 2014. 37-38 s.

⁵⁴ Viz. kapitola 4.1 Testamentární dědická posloupnost do roku 2014. 38 s.

zákon stanovuje, že se v tomto případě musí použít závěti pořízené veřejnou listinou, a to podle § 1536 odst. 2 NobčZ.

Závěti pořízenou veřejnou listinou se i nadále myslí zejména forma notářského zápisu. Tato forma slouží především osobám nevidomým nebo osobám se smyslovým postižením, které nemohou číst nebo psát, zákon o tomto hovoří v § 1537 NobčZ. Veřejná listina dále slouží pro osoby, jejichž svéprávnost je omezena (např. z důvodu nedosažení věku 18 let nebo pro duševní chorobu) a mohou tedy pořizovat jen formou veřejné listiny, zákon stanovuje v ustanovení § 1538 NobčZ, že osoba, která závěť touto formou sepisuje, musí se přesvědčit, že se jedná opravdu o poslední zůstavitelovu vůli, která je pořízena s rozvahou, vážně a bez donucení.⁵⁵ Veřejná listina neslouží jen osobám nesvéprávným, nevidomým, osobám se smyslovým postižením atd., může jej využít kdokoliv.

Svědci závěti potvrdí, že osoba zůstavitele a pořizovatele poslední vůle je jedna a ta samá osoba. Nově se objevuje doložka v závěti ohledně svědka, kdy se na tohoto svědka poukáže a uvedou se údaje, podle kterých lze svědka zjistit, a to podle § 1539 odst. 1 NobčZ. Následující odstavec téhož ustanovení specifikuje, že *svědkem nemůže být osoba nesvéprávná, nebo osoba, která není znalá jazyka, nebo způsobu dorozumívání, v němž se projev vůle činí*. Učebnice občanského práva hmotného shodně se zákonem v § 1540 odst.1 NobčZ, dále uvádí: „*Svědkem závěti nemůže být dědic, odkazovník, osoba dědici nebo odkazovníku blízká, zaměstnanec dědice nebo odkazovníka. Stejně požadavky, které musí splňovat svědci závěti, musí splnit vykonavatelé závěti, pisatel, čítatel, tlumočník nebo úřední osoba.*“⁵⁶ Zákon stanovuje v § 1540 odst. 2 výjimku v případě osob, které svědky být nemohou (dědic, odkazovník atd.) a přesto svědčit budou, a to v případě, že pořizovatel závěti sepíše tu část, kde je povolává k dědictví vlastní rukou, nebo jestliže tomu budou přítomni tři svědci.

---

⁵⁵ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

⁵⁶ HRUDÍK, Jan; et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní práva majetková*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3. 284 s.

Nový občanský zákoník v ustanovení § 1550 zakotvuje mlčenlivost pro osoby, které se zúčastnily pořízení závěti. Jedná se především o pisatele, svědka, předčitatele, tlumočníka, schovatele nebo úřední osobu. Mlčenlivosti se tyto osoby můžou zprostit, jen pokud to umožní zůstavitel. V případě, že dojde k porušení mlčenlivosti bez vůle zůstavitele, budou osoby, které se tohoto dopustily, povinny odčinit újmu zůstaviteli, ke které v následku porušení mlčenlivosti došlo.

Nová úprava přebírá problematiku zrušení závěti z původního kodexu občanského práva hmotného, doplňuje jen některá ustanovení. Zůstavitel má podle § 1575 odst. 1 NobčZ *právo závěť nebo její jednotlivá ustanovení kdykoliv zrušit*. Zrušit závěť může zůstavitel dvěma základními způsoby, jedná se o odvolání (výslovné, mlčky) nebo pořízení nové závěti. Pokud zůstavitel pořídí novou závěť, zruší se závěť původní v takovém rozsahu, v jakém není schopná vedle nové závěti obstát, a to podle § 1576 NobčZ. V částech, kde si závěti vzájemně neodporují, se rušit původní závěť nebude.

Odvolání závěti nový občanský zákoník zakotvuje v ustanovení § 1577 a násl. Výslovné odvolání závěti musí mít formu předepsanou pro pořízení závěti, taková-to listina je zrušena prohlášením o odvolání závěti. Závěť lze zrušit jejím zničením, odvoláním nebo pořízením závěti nové. Odvoláním závěti mlčky se rozumí zničení listiny, na které je závěť zapsána, popř. neobnovením listiny, která byla ztracena nebo zničena a z tohoto plyne, že zůstavitel měl v úmyslu listinu zničit. Učebnice občanského práva říká: „*Závěť pořízená ve formě veřejné listiny se považuje za odvolanou, kdykoli je vydána osobně zůstaviteli. Byla-li závěť uložena do úřední úschovy, má zůstavitel též právo žádat její vydání, avšak v tomto případě neplatí, že vydáním závěti z úschovy se závěť nepovažuje za odvolanou.*“⁵⁷

Nový kodex dále uvádí v § 1580, že *zruší-li zůstavitel novější závěť, ale dřívější uchová, má se za to, že dřívější závěť pozbyla platnost a hledí se na ni, jako by nebyla zrušena.*

---

⁵⁷ HRUDÍK, Jan; et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní práva majetková*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3. 288 s.

4.2.3 Vedlejší doložky v závěti

Zákon umožňuje zůstaviteli, aby stanovil vykonavatele závěti, podmínku a institut doložení času či příkaz. Vedlejší doložka neposkytuje zůstaviteli úplnou volnost ve věcech, které může dědici přikázat. Nesmí se jednat o obtěžování dědice ze zůstavitelovy svévole, nebo o věci odporující veřejnému pořádku, k takovéto doložce se nebude přihlížet, a to podle § 1551 odst. 2 NobčZ. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou uvádí: „*Navrhuje-li se obnovit institut vedlejších doložek k závěti, je zapotřebí, chránit dědice před podmínkami, doložení času a příkazy zřejmě zneužívajícími. Tak se např. nepřihlédne k příkazu, aby se dědic (odkazovník) stal členem některé politické strany, k podmínce, že povolanému dědici připadne dědictví, jen opustí-li své dosavadní zaměstnání nebo ukončí-li své studium, nebo k doložení času, podle něhož má dědictví dědici připadnout bez rozumného důvodu jen na nepřiměřeně krátkou dobu apod.*“⁵⁸

Podle ustanovení § 1552 NobčZ není možné doložením příkazu dědici nebo odkazovníku stanovit, aby uzavřel nebo neuzavřel manželství, případně aby v manželství musel setrvat nebo ho musel zrušit. Zákon povoluje, aby zůstavitel zřídil právo po tu dobu, než manželství bude uzavřeno. Totéž platí i pro registrované partnerství.

Zůstavitel může stanovit v závěti vedlejší ustanovení v podobě podmínky, nový kodex toto zakotvuje v § 1561-1563. Důležité je, aby osoba, které je podmínka stanovena, přežila zůstavitele. Pokud bude závěti stanovena nemožná rozvazovací podmínka, nebude se k ní přihlížet. Učebnice občanského práva hmotného uvádí: „*Zůstavitel může připojit k závěti podmínku, která směřuje k jednání dědice nebo odkazovníka. Pokud toto jednání může být svým charakterem opakováno (například obdělávání pozemku, péče o zvíře zůstavitele), musí být znovu (nebo poprvé) vykonáno po smrti zůstavitele. Toto ustanovení je dispozitivní, zůstavitel může svoji vůli projevit odlišně (§ 1561 NOZ).*“⁵⁹

⁵⁸ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2. 640 s.

⁵⁹ HRUDÍK, Jan; et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní práva majetková*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3. 286. 287 s.

Doložkou času může zůstavitel omezit závěť, jedná se o případy, kdy se povolaný stane dědicem jen na určitou dobu (*dies ad quem*, den do kterého se právo počítá) nebo je povolaný k dědictví až později, ne ihned po zůstavitelově smrti (*dies a quo*). Doložka času je vázána na tu věc, která se v budoucnu opravdu stane. Rozdíl mezi doložkou času a podmínkou je v tom, že podmínka nastat nemusí, je tu nějaká nejistota, jedná se např. o dosažení zletilosti (nebo jiného věku), uzavření manželství, ukončení studia. Pokud čas, který je doložkou určen, nikdy nastat nemůže, použije se ustanovení § 1566, kde se říká, že doložka času je nemožnou podmínkou. Jestliže zůstavitel neurčí, komu pozůstalost připadne, než nastane doba stanovená doložkou času, připadne toto dědictví ze zákona. Jakmile bude doba doložky času naplněna, připadne dědictví dědici, který byl tímto vedlejším ustanovením stanoven. V případě, kdy zůstavitel určil dobu, po kterou je dědic povolán a tato doba uběhne, nastoupí k dědictví po této osobě zákonný dědic v případě, kdy zůstavitel neurčit osobu, která na místo dědice má nastoupit.⁶⁰

Občanský zákoník k otázce splnění podmínky nebo doložky času v § 1567 odst. 2 dodává, že *dědic, jehož právo bylo odloženo nařízením podmínky nebo doložením času, nabude, co mu bylo zůstaveno, s povinností přispět poměrně přednímu dědici na to, co on plnil za zůstavitelovy dluhy nebo nepominutelnému dědici na povinný díl.*

Třetím typem vedlejší doložky v závěti, kterou může zůstavitel zanechat je příkaz. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou uvádí: *„Vedle podmínek a doložení času náleží mezi standardní vedlejší klauzule v závěti také příkazy. Zůstavitel může své poslední pořízení omezit i tím, že dědici nařídí, aby se zanechaným majetkem či s jeho částí určitým způsobem nakládal nebo aby něco vykonal či opominul. Pokud zůstavitel dědici nařídí, aby z dědictví někomu něco vydal, jedná se o odkaz (§ 1594 a násl.); nejde-li o takové nařízení, je to příkaz (modus) ve vlastním technickém stavu. Příkaz se zásadně posuzuje stejně jako rozvazovací podmínka. Pokud jej tedy dědic nesplní, ztrácí právo na dědictví, takže dědictví*

---

⁶⁰ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

pozbude. Zůstavitel však může sám stanovit účinky, které mají dědici postihnout, pokud příkaz nesplní.“⁶¹

Ustanovení § 1571 NobčZ, kdo má v případě nesplnění příkazu právo toto vymáhat. Jedná se zejména o osoby, kterým je příkaz k prospěchu. Vymáhat splnění příkazu může ale i vykonavatel závěti nebo jiná osoba, kterou závěť povolává.

Nový občanský zákoník na základě hlavní zásady, kterou je autonomie vůle, umožňuje, aby zůstavitel povolal závěti vykonavatele závěti a správce pozůstalosti (stará úprava občanského zákoníku zná pod pojmem správce dědictví – poznámka autorky). Učebnice hmotného práva říká: „*Zatímco vykonavatel má dle závěti dbát na náležité respektování a naplnění poslední vůle zůstavitele, správce dědictví má za úkol spravovat pozůstalost. Chrání tak zájem nejen dědiců, ale i jiných osob (například odkazovníků, věřitelů).*“⁶²

Ustanovení nového kodexu § 1553 uvádí, že vykonavatel závěti je povolán soudem potom, co tuto skutečnost zjistí soud během projednávání dědictví. Zůstavitel v závěti může určit, jaké povinnosti a jaká odměna náleží vykonavateli. Z této funkce je možné kdykoliv odstoupit, platnost tohoto úkonu nabude okamžikem, kdy oznámení o odstoupení dojde soudu (totéž platí i pro správce pozůstalosti). Soud může vykonavatele závěti nebo správce pozůstalosti odvolat i bez návrhu, a to podle § 1560 NobčZ. Jedná se o případy, kdy dojde k závažnému porušení povinností, tyto osoby nejsou schopné své povinnosti vykonávat nebo vznikne jiný závažný důvod.

Zákon k vykonavateli závěti dále v § 1554 odst. 1 říká, že *vykonavatel závěti dbá o řádné splnění poslední vůle zůstavitele s péčí řádného hospodáře. Náleží mu všechna práva potřebná k splnění jeho úkolů, včetně práva před soudem hájit platnost závěti, namítat nezpůsobilost dědice nebo odkazovníka a vůbec dbát o splnění zůstavitelových pokynů.* Zákon v následujícím odstavci 2 uvádí, že v případě, že nebude závěti povolán správce pozůstalosti, připadá tato funkce vykonateli až do doby, než soud rozhodne o jiném opatření.

---

⁶¹ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou.* Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2. 646 s.

⁶² HRUDÍK, Jan; et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní práva majetková.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3. 286 s.

Zůstavitel může povolat správce pozůstalosti podle § 1556 odst. 1 NobčZ, musí být však povolán formou veřejné listiny, a to na celou pozůstalost nebo jen na některé části. Obdobně, jako u vykonavatele závěti, může zůstavitel stanovit, jaké má správce pozůstalosti povinnosti a zda a jak bude odměňován. Správce je povolán do své funkce soudem, pokud se správy pozůstalosti neujme sám po smrti zůstavitele, a to podle § 1557 NobčZ.

5. NOVÉ INSTITUTY OD ROKU 2014

Učebnice občanského práva hmotného uvádí: „*Nová úprava dědického práva je postavena na stejných principech jako právní úprava dosavadní. Objevují se v ní však instituty, jejichž kořeny spadají do římského práva. Mnohé z nich již byly v naší historii známy do 50., resp. 60. let, a které jsou součástí právního řádu standardních úprav náležejících do kontinentální evropské kultury (například rakouský občanský zákoník, švýcarský občanský zákoník, německý občanský zákoník).*“⁶³

Nový občanský zákoník, účinný od roku 2014 přináší především institut dědické smlouvy, odkaz, dovětek a privilegované závěti. Tato kapitola bude pojednávat v jednotlivých podkapitolách o těchto institutech.

5.1 Dovětek

Novým institutem v právu dědickém je dovětek neboli kodiciel. V občanském zákoníku je stanoven v ustanovení § 1498, kde se říká, že *dovětkem může zůstavitel nařídit odkaz, stanovit odkazníku nebo dědici podmínku, nebo doložit čas anebo uložit odkazníku nebo dědici příkaz. Co je stanoveno o závěti, platí obdobně i o dovětku.* Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou dále uvádí: „*Dovětek může být pořízen vedle závěti, anebo samostatně, tedy bez pořízení závěti. Podle toho se rozlišuje kodiciel testamentární nebo intestátní. Pojmový rozdíl mezi dovětkem a závětí je v tom, že dovětkem nejsou samostatně povoláni dědicové.*“⁶⁴

5.2 Privilegované závěti

Privilegované závěti, nebo též závěti pořizované s úlevami zakotvuje nový občanský zákoník v ustanovení § 1542 a násl. Takovou-to závěť může pořídit osoba, která se nachází v mimořádné životní situaci, jako je např. náhlé

⁶³ HRUDÍK, Jan; et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní práva majetková.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3. 271 s.

⁶⁴ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou.* Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2. 615 s.

ohrožení života, kdy zůstavitel nemá možnost pořídit závěť s náležitostmi, které zákon uvádí. Privilegovaná závěť může být pořízena ústně a před třemi svědky současně přítomnými, z nichž některé jsou v kodexu přesně specifikovány, a to podle § 1542 odst. 1 NobčZ. Jedná se především o události, kdy je běžný společenský styk ochromen následkem mimořádné události a osoba, která závěť pořizuje, nemá možnost, aby pořídila ve formě zákonné. Ustanovení § 1549 NobčZ stanovuje platnost závěti s úlevami, a to pokud zůstavitel zůstane naživu, bude takto pořízená závěť platná dva týdny.

Závěti s úlevami mohou být dále pořizovány před starostou obce, před kapitánem na palubě letadla nebo námořního plavidla a před velitelem během ozbrojeného konfliktu či vojenských operací.

Závěť pořízená před starostou obce je možná, pokud je obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by k pořízení závěti došlo. Tato závěť musí být pořízena před starostou obce, na jejímž území se zůstavitel nalézá a dvěma svědky zároveň. Zákon v § 1543 umožňuje, aby starosta obce byl nahrazen osobou, která může podle právního předpisu, vykonávat pravomoci starosty. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou toto odůvodňuje tak, že: *„Pojetí obce jako veřejnoprávní korporace a základního územního společenství občanů (čl. 100 a 101 Ústavy; § 1 zákona o obcích č. 128/2000 Sb.), jejímž úkolem je podle § 3 zákona o obcích pečovat o potřeby občanů; jde o veřejnoprávní instituci, která je v hierarchii orgánů veřejné moci člověku nejbližší. Namítá-li se proti navrženému řešení nedostatek právního vzdělání starostů, lze předně poukázat, že starosta vykonává již dnes působnost předpokládající dostatečnou úroveň právního vědomí (§ 103 an. zákona o obcích).“*⁶⁵

Privilegovanou závěť je možné pořídit na palubě námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky, kterou zaznamená velitel nebo jeho zástupce (pokud mu v tom nebrání péče o bezpečnost plavby) před dvěma svědky. Nový kodex stanovuje v § 1544 odst. 2 písm. a) podmínku, že v případě *námořního plavidla, zaznamená to velitel v lodním deníku a závěť bez zbytečného odkladu předá zastupitelskému úřadu České republiky, který je*

⁶⁵ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2. 636 s.

nejblíže přístavu, do něhož námořní plavidlo připluje, popřípadě orgánu veřejné moci, u něhož je námořní plavidlo zapsáno v námořním rejstříku. Tento orgán zajistí, aby došlo k předání do notářské úschovy.

Další možností je pořídit závěť na palubě letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice. Obdobně, jako je tomu na palubě lodi, ani zde nesmí pořízení bránit péči o bezpečnost letu. Takovou-to závěť zaznamená velitel letadla nebo jeho zástupce, a to před dvěma svědky. Podle ustanovení § 1544 odst. 2 písm. b) *velitel předá závěť bez zbytečného odkladu zastupitelskému úřadu České republiky, který je nejblíže místu, kde letadlo přistálo v zahraničí, popřípadě orgánu veřejné moci, u něhož je letadlo zapsáno v leteckém rejstříku.* Také v tomto případě je orgán, který závěť dostal povinen zajistit, aby došlo k předání do notářské úschovy.

Posledním typem je závěť pořízená při účasti v ozbrojeném konfliktu či vojenských operacích. Podle § 1545 odst. 1 *NobčZ může zaznamenat poslední vůli vojáka nebo jiné osoby náležející k ozbrojeným silám velitel vojenské jednotky České republiky, nebo jiný voják v hodnosti důstojníka nebo vyšší, za přítomnosti dvou svědků. Závěť bude co nejdříve předána veliteli nadřízeného velitelství a dále Ministerstvu obrany České republiky, a to podle § 1545 odst. 2. NobčZ. Závěť musí být poté předána notáři.*

U všech druhů privilegovaných závětí se vyžaduje podpis osoby, která závěť pořídila, svědků, a aby byla poslední vůle přečtena a zůstavitelem potvrzena. Pokud dojde ke splnění této formální stránky, jedná se o veřejnou listinu, a to podle § 1547 *NobčZ.* Občanský zákoník v § 1547 odst. 2 hovoří i o případě, kdy by nedošlo k naplnění podmínky podpisu svědků. V tomto případě, by se závěť nestala veřejnou listinou, ale přesto by byla platnou.

V případě, kdy dojde k pořízení poslední vůle a zůstavitel zůstane naživu, platnost závěti se ruší po uplynutí tří měsíců ode dne pořízení, a to podle ustanovení § 1549 *NobčZ.*

Nový kodex stanovuje výjimky pro svědky privilegovaných závětí. Učebnice občanského práva k této otázce dodává: *„U privilegovaných závětí jsou sníženy nároky i na osoby svědků. Těmi mohou být i osoby, které dosáhly patnáctého roku věku a osoby, omezené ve svéprávnosti, které jsou však i*

přesto způsobilé věrohodně popsat skutečnosti významné pro platnost závěti.“⁶⁶

5.3 Dědická smlouva

Dědická smlouva je institut, který je do právního řádu opět zaveden poté, co byl roku 1950 zrušen. Jedná se o akt, který ve své podstatě propojuje smlouvu a závěť a zákon ukládá formu v podobě veřejné listiny. Ustanovení nového občanského zákoníku v § 1582 odst. 1 stanovuje, že *dědickou smlouvou povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá.*

Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou říká: *„Dědická smlouva je tedy smíšený právní útvar mezi smlouvou a závětí – jedná se ve své podstatě o dvoustranné právní jednání, závazné ustanovení za dědice – a tudíž na ni dopadají jak ustanovení o smlouvě, tak o závěti. Kdo chce uzavřít dědickou smlouvu, musí mít nejen pořizovací způsobilost, ale i způsobilost se smluvně zavázat.“*⁶⁷ Osoba pořizující dědickou smlouvu musí být tedy zletilá a plně svéprávná a musí jednat osobně. Zákon ale umožňuje uzavřít tuto smlouvu i osobám, které jsou ve své způsobilosti omezeny a to v případě, kdy k tomu svolí opatrovník.

Podmínkou, která je kladena zůstaviteli v § 1585 NobčZ pro pořizování dědické smlouvy je, že musí zanechat alespoň jednu čtvrtinu volnou pro pořízení podle zvlášť projevené vůle. Zůstaviteli však ponechává možnost, aby i tuto čtvrtinu ponechal stejné osobě, která je stanovena dědickou smlouvou, a to závětí.

Nový kodex řeší v § 1586 situaci, kdy za zůstavitelova života se zákonní dědici zřeknou svého práva dědit. V případě, kdy by byla sepsána dědická smlouva a dědic zde uvedený dědit nebude, je zřeknutí se zákonných dědiců považované za neplatné.

---

⁶⁶ HRUDÍK, Jan; et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní práva majetková.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3. 285 s.

⁶⁷ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou.* Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2. 649 s.

Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou uvádí další podmínky stahující se k ustanovení § 1587 ohledně smlouvy, a to: „*V tomto ustanovení se bere zřetel na smluvní povahu tohoto právního jednání, proto se při ujednání podmínek v dědické smlouvě neuplatní ustanovení o podmínkách v závěti (§ 1561 a násl.), nýbrž obecná ustanovení o podmínkách v právních jednáních. Tak směřuje-li podmínka k jednání druhé smluvní strany, postačí splnění této podmínky již za zůstavitelova života. Na nezákonné či nesrozumitelné podmínky se hledí jako na nepsané (srov. § 1563), nýbrž jsou neplatné s případnými důsledky pro platnost celé smlouvy.*“⁶⁸

Pokud zůstavitel uzavře dědickou smlouvu, není nijak omezeno jeho nakládání s majetkem během života, protože dědic podle této smlouvy nastupuje až po smrti zůstavitele, a to podle § 1588 odst. 1 NobčZ. Toto ustanovení dále říká, že dědic své právo vyplývající z této smlouvy nemůže převést na jinou osobu, protože je vázáno jen na něj, pokud není ujednáno něco jiného. Jestliže nastane situace, kdy zůstavitel uzavře takovou dědickou smlouvu, která není slučitelná se smlouvou dědickou, umožňuje zákon, aby se dědic dovolával neplatnosti této dědické smlouvy, a to podle odst. 2 téhož ustanovení.

Zákon připouští, pokud se zůstavitel a dědic podle dědické smlouvy dohodnou, aby majetek byl převeden již za zůstavitelova života. Učebnice občanského práva hmotného k tomuto uvádí: „*Zůstavitel může na základě dohody se smluvním dědicem převést na něj majetek již za svého života. Tento majetek může být sepsán ve formě veřejné listiny. Pokud poté nabude zůstavitel ještě další majetek, nebo nebyl-li sepsán všechny majetek, vztahuje se dědická smlouva pouze na majetek sepsaný ve veřejné listině. Toto ustanovení je dispozitivní, tzn. že se účastníci mohou dohodnout jinak.*“⁶⁹

Ustanovení § 1590 NobčZ připouští, aby dědická smlouva byla zrušena sepsáním závěti. K platnosti tohoto úkonu je nutné, aby s tím souhlasil dědic, který je uvedený v dědické smlouvě.

---

⁶⁸ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2. 650 s.

⁶⁹ HRUDÍK, Jan; et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní práva majetková*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3. 290 s.

Nový kodex v § 1591 připouští možnost, kdy by dědická smlouva byla z důvodu nedostatku potřebné formy neplatnou. V případě, kdy by taková to listina neměla potřebné předpoklady pro dědickou smlouvu, ale svými náležitostmi by odpovídala závěti, stala by se taková smlouva závětí.

Zákon v ustanoveních § 1592 a násl. připouští také uzavření dědické smlouvy mezi manželi, a to za stejných podmínek, které se stanovují pro dědickou smlouvu. Jedna ze stran povolává druhou za dědice a ta přijímá. Snoubenci tuto smlouvu mohou také uzavřít, platnou se však stane až po uzavření manželství. V případě rozvodu se práva a povinnosti z této smlouvy neruší, leda, že by se některá ze stran dovolávala neplatnosti této smlouvy u soudu. Soud návrhu nevyhoví, bylo by to k tíži straně, která nezapříčinila rozvrat manželství a s rozvodem nesouhlasila, a to podle § 1593 odst. 1 NobčZ.

5.4 Odkaz

Nový občanský zákoník v ustanovení § 1477 odst. 1 říká, že *odkazem se odkazovníku zřizuje pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva*. Následující odstavec téhož ustanovení dodává, že *odkazovník není dědicem*. Odkazovník nemá povinnost oproti dědici hradit zůstavitelovy dluhy. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou uvádí: *„Zatímco dědictví reprezentuje podíl na pozůstalosti, odkazem se přikazuje dědici nebo odkazovníku, aby osobě, v jejíž prospěch je odkaz zřízen, vydala určitou věc buď z pozůstalosti, nebo z vlastního majetku. Odkaz se může vztahovat i k několika věcem určeným druhově, včetně peněz. Odkazem zůstavitel zřizuje pohledávku odkazovníka a osobu obtíženou odkazem zatěžuje dluhem. Odkazovníkem může být jak osoba, která není dědicem, tak i některý z dědiců. Odkazem se tedy nenabývá věc z pozůstalosti přímo, ale až od osoby obtížené odkazem.“*⁷⁰

Odkaz může být platně zřízen tím způsobem, že zůstavitel, který má způsobilost pořídit závěť, v pořízení pro případ smrti (závěť, dovětek nebo

---

⁷⁰ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2. 653 s.

dědická smlouva) nařídí určité osobě, aby vydala osobě, která je odkazovníkem předmět odkazu, a to podle § 1594 odst. 1 NobčZ.

Zatíží-li zůstavitel dědictví odkazem, stanovuje zákon v § 1598 podmínku, že *každému z dědiců musí zůstat z hodnoty dědictví alespoň čtvrtina odkazy nezatížená*. Pokud nastane situace, kdy bude zatížená větší část, než zákon povoluje, má dědic právo na poměrné zkrácení odkazu. Zůstavitel může přikázat splnění odkazu jednomu spoludědici nebo odkazovníku. V případě, že nebude nařízeno splnění jen jednomu z dědiců, budou odkazy připadat k tíži všem spoludědicům, podle poměru jejich podílů, a to podle § 1597 NobčZ.

Zákon připouští tzv. pododkaz, který zakotvuje ustanovení § 1599. Jedná se o situaci, kdy zůstavitel nařídí odkazovníku splnit předmět odkazu pododkazníkovi. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou uvádí: *„Obecně ale platí, že odkazem lze obtížit jen osobu, která má z pozůstalosti prospěch, tedy buď dědice, nebo odkazovníka. Je-li odkazem obtížen odkazovník, jedná se o další odkaz (pododkaz) a ten, komu tento další odkaz náleží, se označuje jako pododkazovník. Tak např. může zůstavitel odkázat z pozůstalosti určité osobě nemovitou věc s pokynem, aby odkazovník prominul jiné osobě dluh, která ta za odkazovníkem má. Skutečnost, že mezi odkazem přednostním a dalším je takový hodnotový nepoměr, že další odkaz má vyšší hodnotu než přednostní, nezbaví legatáře povinnosti se s pododkazovníkem vypořádat. Této povinnosti se odkazovník může zbavit jen odmítnutím odkazu.“*⁷¹

Ustanovení § 1601 nového kodexu občanského práva připouští, aby zůstavitel odkazem nařídil náhradnictví nebo svěřenské nástupnictví, kdy se dále bude postupovat podle příslušných ustanovení zahrnujících danou problematiku, a to § 1507 až 1524 NobčZ.

Odvolat odkaz je možné stejným způsobem, jako je tomu u závěti. Zákon připouští ještě další tři důvody zániku odkazu, jedná se o vyvratitelné domněnky, které platí, pokud se neprokáže jiná vůle zůstavitele. Prvním důvodem je domněnka odvolání odkazu, kdy zůstavitel odkázanou věc zničí, nebo převede někomu jinému a této věci již nenabude, musí to však být z vůle

---

⁷¹ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2. 655 s.

zůstavitele, pokud tomu tak nebude, má odkazovník právo na peněžitou náhradu. Druhým důvodem zániku odkazu je, že věc byla pozměněna a stala se tedy jinou věcí, zejména došlo ke změně její podoby a názvu. I v tomto případě se musí jednat o zůstavitelovu vůli, jestli tomu tak není má odkazovník právo na věc, popř. na peněžitou odměnu. Třetím druhem zániku odkazu je případ, kdy zůstavitel odkáže pohledávku, kterou však sám vymůže a vybere. Jestliže dojde jen k částečnému plnění, nastupuje domněnka částečného odvolání odkazu.⁷²

Nový občanský zákoník v ustanovení § 1604 až 1619 stanovuje jednotlivé druhy odkazů a podmínky s těmito odkazy spojené. Jedná se o odkaz věci určitého druhu, odkaz určité věci, odkaz pohledávky a jiné odkazy (např. odkaz dětem a příbuzným).

Právo na odkaz připadá odkazovníku a jeho nástupcům okamžikem smrti zůstavitele, a to podle § 1620 odst. 1 NobčZ. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou ale uvádí: „*Zůstavitel však může vznik tohoto práva spojit s jiným okamžikem, učiní-li jej závislým na splnění podmínky nebo opatří-li odkaz doložkou času. Na projevu poslední vůle zůstavitele také záleží, kdy právo na odkaz dospěje. Neprojeví-li zůstavitel jinou vůli, nastoupí zákonná dispozice podle § 1624. Odkazy jednotlivých věcí, práv k jednotlivým věcem, menších odměn, veřejně prospěšné, dobročinné a podobné jsou splatné ihned, jiné odkazy - proto, aby osoby obtížené odkazy nebyly v jeden ráz zatíženy přesměřilými povinnostmi - až za rok po smrti zůstavitele.*“⁷³

Odkazovník nemůže pořizovat či právo na odkaz převést ještě před zůstavitelovou smrtí, podle § 1622 NobčZ.

Ustanovení § 1621 NobčZ říká, že odkazovník věc nabytou odkazem získává takovým způsobem, jakým se nabývá vlastnické právo. Odkazovník má dále právo domáhat se vydání věci, a pokud má být odkázaná věc zapsaná do veřejného seznamu, bude zde zapsán po zůstaviteli.

---

⁷² ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

⁷³ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2. 661 s.

Odkazovník má právo na odmítnutí odkazu, musí k tomu dojít způsobem, jakož u odmítnutí dědictví, a to podle § 1623 NobčZ. Jestliže odkazovník odkaz odmítne, připouští zákon v § 1628, aby zůstavitel za prvé stanovil náhradníka, kterému odkaz připadne. Za druhé, pokud zůstavitel odkáže věc rovnoměrně a neurčí podíly, pak se věc rozdělí mezi zbylé odkazovníky. A za třetí povinnost splnit odkaz zanikne.

Zákon připouští možnost, kdy zůstavitel pozůstalost odkazy téměř vyčerpá, nebo dokonce dojde k převýšení. Dědic má právo na krácení odkazů, aby mu podle zákona zůstala alespoň jedna čtvrtina dědictví nezatížená. Pokud dědic tohoto práva nevyužije, můžou nastat dvě situace, a to přihlášení dědice s výhradou soupisu a bez výhrady. Bez výhrady soupisu je dědic povinný splnit odkazy bez omezení a stejně tak dluhy zůstavitele. Jedná-li se o výhradu soupisu, je dědic pro tyto případy chráněn.⁷⁴

---

⁷⁴ ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

6. ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo zhodnotit téma dědické tituly de lege ferenda, a to zejména metodou popisnou a dále komparací dané problematiky podle nového a starého občanského zákoníku. Práce byla vypracována na základě odborné literatury, judikatury a zákoníků obsahujících dané téma, tedy zejména, z již zmíněných občanských zákoníků. Judikatura vztahující se ke starému občanskému zákoníku, bude v některých případech, kdy se jedná o shodný výklad obou úprav kodexů, ponechána i nadále. Pro výklad nového občanského zákoníku jsem vycházela zejména z učebnice občanského práva hmotného, kdy autorem je J. Hrudík a z knihy nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou od prof. Eliáše, která vykládá význam jednotlivých ustanovení.

V mé práci se prolínají kapitoly, jako historie dědického práva, dále definice obecného práva dědického a specifikace jednotlivých dědických titulů, dědění ze zákona a ze závěti. V poslední kapitole mé práce jsem definovala nové instituty dědického práva (dovětek, privilegované závěti, dědickou smlouvu a odkaz), úzce související s dědickými tituly, kdy některé vlastně úplně novými nejsou, protože náš právní řád je znal do 50. let minulého století, avšak občanský zákoník účinný od roku 1964 tyto instituty z právního řádu vymazal a nyní se opět k jejich podstatě vracíme.

Během psaní mé bakalářské práce jsem postupně dospěla k názoru, že nová úprava občanského zákoníku je postavena ve většině případů na stejném základu, jako tomu bylo u starého občanského zákoníku. Mezi rozdíly v úpravách kodexů bych uvedla např., že podle staré úpravy pojem dědictví a pozůstalost znamenalo totéž, kdežto v nové úpravě se tyto pojmy ve významu rozcházejí. Pozůstalostí je veškeré jmění, které po smrti zůstavitele může přejít na právní nástupce, kdežto dědictvím je pouze ta část z pozůstalosti, která přejde na daného dědice.

Další novinkou je zřeknutí se dědictví, a to již za zůstavitelova života, kdy prostřednictvím veřejné listiny dědic uzavře smlouvu se zůstavitelem o zřeknutí se dědického práva.

V nové úpravě občanského zákoníku dále nalezneme rozšíření dědických skupin v případě dědění ze zákona, a to ze stávajících čtyř skupin na skupin šest. K tomuto rozšíření dochází z důvodu, aby majetek po zůstaviteli zůstal pokud možno v rodině, a tím nedocházelo k příliš časté tzv. odúmrti, kdy dědictví připadne státu.

A dále nový kodex v otázce dědického práva rozšiřuje např. i dědické tituly, kdy vedle dědění ze zákona a dědění ze závěti přistupuje třetí titul, kterým je dědická smlouva. Zůstavitel dědickou smlouvou povolává druhou smluvní stranu za dědice nebo odkazovníka, kdy druhá strana toto povolání přijímá, a to podle § 1582 odst. 1.

Jak již bylo napsáno v úvodu, nový občanský zákoník je založen především na principu autonomie vůle, což se v dědickém právu ukazuje na tom, že dochází k rozšíření osob, které může zůstavitel po své smrti povolát, a to jako dědice, nebo nově jako odkazovníky. Na všechny dědice i odkazovníky se vztahuje další ze základních zásad práva občanského, a to je jejich rovnost, která je zakotvena již v Listině základních práv a svobod, dědicové tedy mají rovné postavení bez ohledu na jejich pohlaví, rasu, náboženské vyznání atd.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam odborné literatury

BĚLOHLÁVEK, Alexander, J.; ČERNÝ, Filip; JUNGWIRTHOVÁ, Marianna; KLÍMA, Pavel; PROFELDOVÁ, Tereza; ŠROTOVÁ, Eliška. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 830 s. ISBN 978-80-7380-413-8.

ELIÁŠ, Karel; a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

FIALA, Josef; KINDL, Milan; a kolektiv. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 718 s. ISBN 978-80-7380-058-1.

FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, a.s., 2006. 496 s. ISBN 80-7357-182-X.

KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

KNAPPOVÁ, Marta; ŠVESTKA, Jiří; a kolektiv. *Občanské právo hmotné 3*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, a.s., 2002. 332 s. ISBN 80-86395-44.8.

MALÝ, Karel; a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. přepracované vydání. Praha: Leges, 2010. 640 s. ISBN 978-80-87212-39-4.

MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, s.r.o., 1995. 269 s. ISBN 80-85903-01-6.

ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; a kolektiv. *Občanské právo hmotné 3*. 5. jubilejní aktualizované vydání. Praha: Walters Kluwer ČR, a.s., 2009. 308 s. ISBN 978-80-7357-466-6.

ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan; a kolektiv. *Občanský zákoník II. § 460-880. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 1085 s. ISBN 978-80-7400-004-1.

VANĚČEK, V.; a kolektiv. *Prameny k dějinám státu a práva v československé republice*. Praha: SPN, 1967. 362 s.

VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. 704 s. ISBN 978-80-7380-257-8.

VRCHA, Pavel. *Civilní judikatura. Výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu ČR*. Praha: Linde Praha, a.s., 2003. ? s. ISBN 80-7201-408.0.

Seznam právních předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění do 31.12.2013

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v aktuálním znění

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších novel

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších novel

Seznam použité judikatury z internetových zdrojů

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 11. 2000, sp. zn. 24 Cdo 484/2000. Nejvyšší soud [online]. © 2010 [cit. 2013-11-20]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/9552CE0901FF9943C1257A4E0065F8E2?openDocument&Highlight=0,.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 678/2011. Nejvyšší soud [online]. © 2010 [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/3E1D8771A74C2C82C1257A9A0030A983?openDocument&Highlight=0,.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3213/2012.
Nejvyšší soud [online]. © 2010 [cit. 2013-12-15]. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/38865161AFD0C8C6C1257C5800322684?openDocument&Highlight=0,.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Gabriela Ksandrová

Obor: Právo v podnikání

Forma studia: prezenční

Název práce: Dědické tituly de lege ferenda

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 50

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 13

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 3

Počet ostatních zdrojů: 4

Vedoucí práce: JUDr. Martina Prokopová